

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Lucie Poskerová

Klima družiny Základní školy v Olšanech u Prostějova

Olomouc 2017 vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Kantorová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....

Lucie Poskerová

Poděkování

Ráda bych poděkovala své vedoucí bakalářské práce doc. PhDr. Janě Kantorové, Ph.D. za odborné podněty, rady a konzultace, které mi v průběhu zpracování práce poskytla. Dále bych poděkovala paní Věře Kudynové a Mgr. Lucii Vaňkové za příležitost podílet se svou aktivitou ve školní družině v Olšanech u Prostějova. Poděkování patří i dětem z družiny, které ochotně spolupracovaly při zpracování výzkumu.

Obsah

I. Teoretická část.....	8
1. Základní pojmy	8
1.1. Školní družina	8
1.2. Prostředí, klima, atmosféra	9
2. Školní družina	11
2.1. Funkce a cíle školní družiny	11
2.2. Obsah vzdělávání ve školní družině	12
2.3. Činnosti ve školní družině	13
2.4. Režim dne ve školní družině.....	14
2.5. Legislativa a dokumentace školní družiny.....	15
2.6. Volný čas	16
3. Vychovatel	17
3.1. Profil vychovatelky.....	17
4. Klima v družině.....	20
4.1. Sociální klima	21
4.2. Typy klimatu.....	22
4.3. Pozitivní klima školy	23
4.4. Metody měření klimatu družiny.....	26
4.5. Dotazníkové metody zkoumající klima třídy.....	27
II. Praktická část	31
5. Základní škola a Mateřská škola Olšany u Prostějova.....	31
5.1. Základní informace o ZŠ A MŠ Olšany u Prostějova	31
6. Cíle výzkumu bakalářské práce a formulace počátečních výzkumných otázek	33
6.1. Výzkumný soubor.....	34
6.2. Vyhodnocení výzkumného šetření.....	45

6.3. Shrnutí praktické části	47
Závěr	49
Seznam použité literatury	51
Internetové zdroje	53
Seznam tabulek.....	54
Seznam grafů	55
Seznam příloh	56

Úvod

Při svém výběru tématu k bakalářské práci mě velmi ovlivnila praxe ve školní družině v Olšanech u Prostějova. Tuto družinu jsem si vybrala, jelikož k ní mám osobní citovou vazbu. Družinu znám z dob, kdy jsem byla žákyní Základní školy v Olšanech. Při pravidelné docházce do družiny, kde jsem se seznámila s dětmi i vychovatelkou, mě napadla myšlenka spojit teoretické a praktické zkušenosti a zkoumat klima v družině. Z toho vyplývá, že název mé bakalářské práce je: Klima družiny Základní školy v Olšanech u Prostějova.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části. Nejdříve se zabývám teoretickou částí, ve které hlavně specifikuji klima v družině. Tím mám na mysli komplexní vymezení klimatu, jeho typy, výzkumy a pozitivní klima. Nezbytnou součástí jsou základní pojmy a uvedení problematiky tématu sociální klima školní družiny. Hlavním cílem teoretické části je uvedení do problematiky školní družiny a zkoumání klima v ní samotné. Je velmi důležité sledovat klima ve školní družině z důvodů výskytu patologických jevů. Dalším obsahem teoretické části je charakterizace školní družiny, její funkce a cíle, obsah vzdělávání, činnosti, rozvrh dne a nezbytné legislativní ukotvení. Třetí kapitola se vyznačuje definováním profese vychovatele a náhled na jeho profil, protože je nevyhnutelnou součástí školní družiny. Teoretickou část uzavírají metody zkoumání, které jsou hlavní předlohou praktické části a samotného výzkumu.

V praktické části nejprve popíši konkrétní družinu, ve které probíhal výzkum sociálního klimatu. K diagnostikování sociálního klimatu mi napomohou metody a přístupy, pomocí kterých lze zkoumat školní družinu. V hlavní empirické části mé práce detailně rozebírám výzkum klimatu v družině, kam pravidelně dochází děti z místní školy. Na můj zvolený výzkumný vzorek jsem použila standardizované dotazníkové šetření MCI (My Class Inventory), které jsem dále obohatila o další metody - pozorování a zkoumání. Zpracovaná data jsem vyhodnotila, přidala názor vychovatelky a své vlastní hodnocení z výzkumu. Odpověďmi na otázky vychovatelky a ověřením výzkumných otázek jsem dostala ucelený závěr a vyhodnocení celého výzkumu. V poslední fázi práce hodnotím klima v družině a předkládám interpretaci výsledků a svůj vlastní názor.

Hlavním cílem práce je zjištění spokojenosti dětí s klimatem školní družiny a porovnání názoru samotné vychovatelky s pocitem dětí. Jako dílčí cíl předkládám výsledky výzkumných otázek, výsledky mého pozorování a zkoumání, zda existují rozdílné názory na klima či nikoliv. Práce by měla přispět vychovateli k nezávislému poznání družiny z úhlu pohledu

jiné osoby, která byla poměrně dlouhou dobu součástí celého kolektivu družiny. V případě, kdy jakákoliv oblast zkoumání nedopadne dle očekávání má vychovatel možnost zaměření a následné nápravy v tomto směru.

I. Teoretická část

1. Základní pojmy

Celá má práce, tím myslím, teoretickou i praktickou část, je zaměřená na klima v konkrétní školní družině na základní škole a mateřské škole v Olšanech u Prostějova.

Jedná se o rozsáhlé téma, a proto v úvodní části mé bakalářské práce nejdříve definuji základní pojmy týkající se školní družiny, prostředí, atmosféry a klimatu v družině.

1.1. Školní družina

„Školní družina je školské zařízení výchovy mimo vyučování. Jedná se o zařízení, kde se děti mladšího školního věku seznamují s velkou škálou zájmových aktivit, s jejich obsahem a formami. Vychovatelé nabídkou různých činností aktivizují děti, prohlubují jejich školní znalosti, zájmovými činnostmi rozvíjí jejich osobnost a zdokonalují jejich kompetence.“¹

Další definice se mírně liší, tentokrát vycházím z literatury od Bálkové.

„Školní družina je školské zařízení výchovy mimo vyučování. Není pokračováním školního vyučování a neměla by být chápána ani jako pouhá sociální služba, jako hlídání dětí.“²

„Školní družina je školským zařízením pro zájmové vzdělávání. Specifickými prostředky naplňuje obecné cíle vzdělávání dané školským zákonem. Školní družina se zaměřuje na výchovu, která posiluje komunikativní dovednosti, podporuje schopnost uplatnit se ve skupině i společnosti a přijímat důsledky svého chování a jednání.“³

Podle mého názoru, ať už se nám zamlouvá jakákoliv definice více či méně, vždy bychom měli brát školní družinu jakousoučást školského zařízení, která poskytuje volnočasovou aktivitu a dále rozpracovává rozvoj osobnosti každého jedince.

¹PÁVKOVÁ, J. a HÁJEK, B. *Školní družina*. Praha: Portál, 2007, s. 8.

²BÁLKOVÁ, K. *Náměty pro školní družinu: deset projektů s konkrétními činnostmi*. Praha: Portál, 2010, s. 9.

³HOLEYŠOVSKÁ, A. *Zájmová činnost ve školní družině*. Praha: Portál, 2009, s. 13.

1.2. Prostředí, klima, atmosféra

Prostředí

Obecně lze říci, že se jedná o celek všech okolností, ve kterém živý organismus žije a něco se v něm děje. Chápu pojem prostředí jako souhrn všeho, co působí na člověka a jakýmkoliv způsobem ho ovlivňuje. V práci se však zaměřuji na školní družinu, která je součástí školního prostředí. Proto lze definovat školní prostředí jako: „systém podnětů daných materiálními a sociálními prvky, nacházejícími se v prostoru školy a působícími záměrně či nezáměrně na žáky. Není to instituce uzavřená, působí na ni vlivy z vnějšku, stejně tak i škola působí svými podněty navenek.“⁴

Při vyslovení pojmu prostředí se každému vybaví něco jiného. Například něco jiného si představí učitel, žák s výbornými výsledky, žák slabší nebo naopak žák s diagnózou ve výuce.

Žák, který má výborné výsledky, bude chápat prostředí naprosto jinak než žák, který takto nevyniká. Prostředí zahrnuje: prostředí školy a družiny z hlediska polohy (kraj, město, venkov), architektonického, ergonomického (nábytek atd.), hlediska hygienického (osvětlení, vytápění, větrání) a typ školy. Obecně můžeme říci, že pojem prostředí je nadřazen pojmu klima.

„V souvislosti s charakteristikou prostředí a jeho typologií uvedeme ještě jeden, pro sociální pedagogiku důležitý pohled. Každé prostředí jakéhokoliv typu a jakékoliv úrovně má vždy dvě stránky. První bychom mohli nazvat materiální (věcná, prostorová) a druhou sociálně psychickou (osobnostně vztahová).

1. První stránku jakéhokoliv prostředí lze charakterizovat tím, jaký prostor dané prostředí vymezuje, jeho stav, jaké faktory (materiální, přírodní) se v něm vyskytují, vybavení věcmi, technikou apod.

2. Druhá stránka je dána lidmi, kteří se v daném prostoru nacházejí, jejich strukturou (z hlediska věku, pohlaví, vzdělání) a vztahy, které mezi nimi existují (včetně podřízenosti, nadřízenosti, tedy formální i neformální).“⁵

⁴ KAŠPÁRKOVÁ, J. *Výzkumný nástroj pro evaluaci školního klimatu: konstrukce a aplikace v praxi*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 17.

⁵ KRAUS, B. a POLÁČKOVÁ, V. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, s. 102.

Klima

„Klima je psychosociální fenomén, který vzniká odrazem objektivní reality (prostředí) v subjektivním vnímání, prožívání a hodnocení jeho posuzovatelů. Klima nevzniká samo o sobě, nýbrž se vytváří. Jde o dlouhodobý jev. Délkou trvání se liší od atmosféry, která působí krátkodobě a je situačně podmíněná. Také je však závislá na prostředí a na lidském vnímání.“⁶

Klima je jev dlouhodobý, stabilní, trvalejší.

Téma klima školní družiny budu dále detailněji rozebírat v následujících kapitolách mé práce.

Atmosféra

„Je jev krátkodobý, proměnlivý, situačně podmíněný. Mění se během vyučovacího dne, ba někdy i během jedné vyučovací hodiny či přestávky.“⁷

Další definice zní:

„Termín atmosféra užíváme v nejužším smyslu jako krátkodobé, situačně podmíněné sociální a emoční naladění ve třídě. Např. v průběhu jedné hodiny, při zkoušení, kompozicích, písemných pracích, maturitách, před pololetím či závěrečným hodnocením, při státních závěrečných zkouškách.“⁸

Atmosféru tedy můžeme jasně zařadit jako podskupinu termínu klima, neboť časový úsek stanovující atmosféru je několika násobně kratší.

Jak uvádí Kašpárková atmosféra je závislá na prostředí. Je dokázáno, že stálost atmosféry má významný vliv, jak na žáky, učitele tak všechny pracovníky ve škole. Jde jednoznačně o pozitivum.⁹

⁶ GRECMANOVÁ, H. *Klima školy*. Olomouc: Hanex, 2008, s. 9. Edukace (Hanex).

⁷ MAREŠ, J. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013, s. 590.

⁸ LAŠEK, J. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001, s. 40.

⁹ Srov. KAŠPÁRKOVÁ, J. *Výzkumný nástroj pro evaluaci školního klimatu: konstrukce a aplikace v praxi*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 23.

2. Školní družina

V předchozí kapitole jsme si definovali základní pojem školní družiny. Nyní bych se ráda zaměřila na funkci školní družiny, činnosti, které zde probíhají, rozdělení, spolupráci s rodiči, cíle výchovy a dokumenty.

Práce školní družiny je zcela samostatnou oblastí vzdělávací činnosti a řídí se specifickými požadavky a pravidly pedagogiky volného času. Školní družiny jsou zřizovány podle zákona č.76/1978 Sb., o předškolních a školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. Řídí se vyhláškou MŠMT č.87/1992 Sb., o školních družinách a školních klubech.

„Pro funkční činnost školní družiny a zvládnutí jejích úkolů jsou stanoveny podmínky:

Personální (vychovatelka jako odborně vzdělaná osobnost s velkou dávkou empatie, chutí s dětmi pracovat)

Materiální (účelově vybavené prostory kluboven a heren, možnost využívání tělocvičen a sportovišť)

Řídící a kontrolní (opora v právním vymezení své činnosti i v ustanoveních vztahující se k činnosti s dětmi)¹⁰

Družina je určena žákům prvního stupně základní školy, přičemž pro bezpečnost jsou děti rozděleny do oddělení nebo skupin. Žáci jsou obvykle přihlášení k pravidelné docházce (3 a více dnů v týdnu).

2.1. Funkce a cíle školní družiny

Pro funkci školní družiny je typická charakteristika zařízení, které slouží ke vzdělávání, výchově a trávení volného času žáků. Žáci se zde připravují na vyučování ve škole a probíhají zde i činnosti spojené s rekreací. Jedná se o různé zájmové aktivity, hry, klidový režim, procházky.

Rekreační činnost obnovuje potřebné síly dítěte a probíhá formou aktivit s náročnějším pohybem. Relativně často se uskutečňuje venku v parku nebo na dětském školním hřišti, jelikož při aktivitě jsou děti velmi hlučné. Jsou natolik zainteresováni do her, že snadno neudrží hranici sebeovládání. Musí být poté lehce umírněny vychovateli.

¹⁰ PÁVKOVÁ, J. a HÁJEK, B. *Školní družina*. Praha: Portál, 2007, s. 10.

Školní družina plní vzdělávací, sociální, relaxační, regenerační, kompenzační a výchovnou funkci.¹¹

Je důležité, aby školní družina naplňovala všechny výše zmíněné důležité funkce. Pouze takto se diverzifikuje správná činnost družiny. Jakákoliv nerovnováha by mohla zapříčinit problém.

Školní družina má být příjemná plnohodnotná náplň času po psychicky náročné a vyčerpávající době denního studia ve škole. Má poskytovat bezpečí a to ze všech hledisek – fyzické, emocionální i sociální.

„Pro stanovení cílů pro potřeby školní družiny použijeme tuto formulaci, která je uváděna v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání:

Mezi hlavní cíle patří nepochybně samotný rozvoj dítěte, jeho učení a poznání. Dále v souladu s výchovou v rodinném prostředí školní družina napomáhá žákům v osvojování základů hodnot, na nichž je založena naše společnost. Je to důležitý odrazový můstek pro vývoj každého dítěte a je nepochybně potřebné, aby dítě získávalo osobní samostatnost a schopnost projevit se jako jedinec ve společnosti. Školní družina by měla vést děti k smysluplnému využívání volného času a vybavovat žáky dostatkem námětů pro naplňování volného času, neboť je velmi důležité jak děti nakládají s aktivitou ve volném čase.“¹²

Myslím si, že je nepochybně důležité, aby došlo k rozvíjení osobnosti dítěte, zlepšení komunikace (s vrstevníky, staršími i mladšími dětmi, ale i s vychovateli), dále prosazování individuálních zájmů a zálib.

2.2. Obsah vzdělávání ve školní družině

„Den dítěte můžeme rozdělit do tří časových úseků: dobu tzv. pracovní (tj. doba, kterou dítě stráví ve škole při vyučování a přípravě na vyučování), dobu mimopracovní (doba, kterou jedinec potřebuje na regeneraci sil a nezbytné životní úkony – jídlo, spánek, hygiena, ale u dítěte také doba, kdy je objektem sociálních služeb) a dobu tzv. volného času, zjednodušeně charakterizovanou jako oblast, kdy se dítě může věnovat svým činnostem podle své svobodné volby.“¹³

Všeobecně můžeme konstatovat, že školní družina se nachází na hranici volného času a mimopracovní dobu.

¹¹Srov. PÁVKOVÁ, J. a HÁJEK, B. *Školní družina*. Praha: Portál, 2007, s. 15.

¹²PÁVKOVÁ, J. a HÁJEK, B. *Školní družina*. Praha: Portál, 2007, s. 11.

¹³PÁVKOVÁ, J. a HÁJEK, B. *Školní družina*. Praha: Portál, 2007, s. 15. ISBN 978-80-7367-268-3.

2.3. Činnosti ve školní družině

Činnosti ve školní družině jsou vždy pečlivě plánovány na celý měsíc. Aktivita jsou detailněji rozpracované na jednotlivé týdny, avšak program ovlivňuje hned několik faktorů – např. počasí, počet dětí ve družině, momentální silové rozpoložení dětí (únava), nálada atd.

„Výchovné působení jako záměrná a cílevědomá činnost vychovatele předpokládá plánovitý postup. Při stanovení týdenních programů výchovné práce usiluje vychovatel o rovnováhu a správný poměr mezi jednotlivými druhy činností. Přitom vychází ze záměrů školy i denních potřeb dětí. V osobní přípravě na výchovné činnosti vychovatel promýšlí využití pedagogických prostředků vzhledem ke stanoveným cílům.“¹⁴

Aktivita a činnosti lze rozdělit na základní skupiny.

Odpočinkové činnosti mají odstranit únavu. Lze je chápat, jako činnosti, které se uskutečňují po obědě a po náročnější odpolední aktivitě. Často patří mezi tyto činnosti poslech pohádky, při které relaxují. Rekreační činnosti, ty slouží k znovuoobnovení sil. Zahrnujeme sem hry s vyšší pohybovou zátěží a spontánní aktivitou. Zájmové činnosti kladou vysoký důraz na seberealizaci, poznání sebe sama a ke zlepšení svých dovedností. Pro takový rozvoj se využívají různé kolektivní nebo individuální hry. Další činností je i příprava na vyučování. Do této činnosti nepatří pouze vypracování zadaných úkolů ze školy, ale i didaktické hry, tematické procházky a další různé činnosti, které napomáhají k lepšímu porozumění znalostí z výuky. Pro děti se připravují mimo jiné příležitostné akce, kdy jde o zpestření činností nad rámec týdenního programu družiny. Jedná se o výjimečné akce, které jsou součástí tematického plánu. Patří sem besídky, karnevaly, výlety, exkurze atd. Vychovatel mimo naplánovaný program využívá také svých spontánních nápadů a aktivit. Základem často bývá nahodilá aktivita, která je ovlivněna počtem dětí a momentální situací ve školní družině.

Ve školní družině „se jednotlivé činnosti navzájem prolínají. Poměrně snadno lze specifikovat činnosti odpočinkové (klidné, nenáročné) a rekreační (pohybově vydatné). Tyto dva druhy činností v režimu ŠD nesmějí chybět. Poněkud odlišné je postavení zájmových činností. Ty mohou mít podobu aktivit realizovaných v relativně delším časovém úseku (0,5 – 1 hod.) nebo krátkodobých prvků zájmových činností v rámci odpočinku a rekreace. Příprava na

¹⁴PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014., s. 115.

vyučování v širším smyslu může být součástí kteréhokoli jiného druhu výchovně-vzdělávacích aktivit.“¹⁵

2.4. Režim dne ve školní družině

Režim dne představuje ucelenou předlohu činností celého dne, který vychovatel či vychovatelka naplánují. Je důležité v tomto plánu brát ohled na biorytmus člověka v závislosti na výkonnost dětí. Dále zohledňujeme specifitější požadavky dětí, jejich individuální potřeby, různá a jiná specifika družiny. Vždy by měl vychovatel zakomponovat do režimu myšlenku i výchovný záměr, který si stanovil. „Je známo, že v některých časových obdobích je výkonnost člověka menší, únava větší (ranní a večerní hodiny, doba po obědě, vždy po fyzicky či psychicky náročné činnosti, na začátku i na konci týdne, uprostřed pracovního týdne, na začátku i na konci školního roku, před klasifikací i po ní, po prázdninách, svátcích, mimořádných událostech). V těchto obdobích je vhodné zařazovat méně náročné činnosti, spíše odpočinkového a rekreačního charakteru.“¹⁶ Proto je důležité režim přizpůsobovat. Je velmi náročné vyhovět všem dětem a přitom nepolevit z kvality programu.

V družině se pravidelně začíná vždy ráno, této brzké době je však přizpůsoben i program pro děti. Jedná se spíše o velmi klidný režim, bez jakékoliv zátěže. Děti jsou po ránu většinou rozespalé a teprve se připravují na ranní program ve škole. Poté přichází do družiny až po obědové pauze, kdy nastává odpočinek a nenáročná činnost. Po klidové době jsou zvoleny rekreační činnosti a pohybové aktivity, které jsou součástí režimu dne nebo momentální námět k aktivitě, pauza na svačinu. Mezi 15-17 hodinou děti přechází do školních kroužků nebo se připravují na vyučování, mohou zde být náročnější aktivity. Během pozdního odpoledne nastává volná zábava, vše závisí na počtu dětí a jejich energii.

„Program má umožňovat co nejširší možnosti práce se žáky. Nemá být svazující, ale má inspirovat k pestré a námětové bohaté činnosti družiny. Netvoří se pro jeden školní rok, ale pro jeden vzdělávací cyklus. Vychovatelky školní družiny by měli mít neustále na paměti, že jejich posláním není jen vyplňovat volný čas žáků jednotlivými vzájemně izolovanými zaměstnáními či dílčími aktivitami, ale že mají vyvíjet činnost cílenou.“¹⁷

¹⁵ PÁVKOVÁ, J. a HÁJEK, B. *Školní družina*.. Praha: Portál, 2007, s. 64.

¹⁶ PÁVKOVÁ, J. a HÁJEK, B. *Školní družina*.. Praha: Portál, 2007, s. 65.

¹⁷ HÁJEK, B. *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny*. Praha: Portál, 2007, s. 34.

2.5. Legislativa a dokumentace školní družiny

Školní družina je školským zařízením a jako taková je její činnost nutně spojena s existencí a tvořením dokumentace. Mezi nejdůležitější právní předpisy, které musí školní družina dodržovat, jsou bezesporu:

1. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání, ve znění pozdějších předpisů.
2. Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů v platných předpisech.
3. Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví v platném znění.
4. Vyhláška č. 74/2005 Sb., „vyhláška o zájmovém vzdělávání“.
5. Vyhláška č. 410/2005 Sb., „vyhláška o hygienických požadavcích“.
6. Vyhláška č. 75/2005 Sb., „o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé sociálně pedagogické a přímé pedagogiko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů.“¹⁸

Vyhlášek a nařízení je celá spousta, chtěla jsem shrnout ta nejdůležitější. Vychovatel je řazen dle legislativy jako pedagogický pracovník a vztahují se na tohoto pracovníka povinnosti a práva podle českých zákonů.

Školní družina jako školské zařízení má dle § 28 školského zákona povinnost vést pedagogickou dokumentaci o své činnosti. Mezi základní dokumenty se řadí: rozhodnutí o zápisu do školského rejstříku, evidence žáků – školní matrika, obsahující nejdůležitější informace, doklady o přijetí žáků, školní vzdělávací program školní družiny, doklady o průběhu vzdělávání, vnitřní řád školní družiny a rozvrh provozu, kniha úrazů – Vyhláška č. 64/2005 Sb., „o evidenci úrazů dětí.“¹⁹

Ředitel školy vydává vnitřní řád školní družiny, kde najdeme celkový provoz a režim družiny, jakým způsobem je řešena bezpečnost, kdo jaké má práva a povinnosti – ať už děti, rodiče či vychovatel/ka. Nalezneme zde i důležitou ochranu před projevem diskriminace, násilí nebo informace o tom, jak zacházet s majetkem v družině.

¹⁸ *Zákony*. [online]. [cit. 2017-02-09]. Dostupné z WWW. <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakony>.

¹⁹ PÁVKOVÁ, J. a HÁJEK, B. *Školní družina*. Praha: Portál, 2007, s. 45.

2.6. Volný čas

„Každému dítěti má být dána příležitost k naplňování volného času. Toto právo je zakotveno v Úmluvě o právech dítěte.“²⁰

„Z historických pramenů vyplývá, že volný čas odedávna představoval protipól pracovního času, který je časem naplněný prací a povinnostmi. Volný čas je specifickou a důležitou součástí života dětí, mládeže, dospělých - člověka v každém věku. Je to čas na oddych, rekreaci, regeneraci fyzických i psychických sil, uvolnění po práci, studium, společenské setkání (s kamarády, blízkými lidmi, přáteli), na poznávání světa, života, seberealizaci v aktivitách, činnosti podle vlastních potřeb a zájmů, představ, touhy a hodnot.“²¹

Autor Damay M. jako první zabýval volným časem dětí a mládeže. Soubornou práci vydal před druhou světovou válkou, ve které vymezil biologickou, sociální a pedagogickou dimenzi volného času.

„Systém pedagogiky volného času zahrnuje zejména v České republice tyto instituce: školní družiny a školní kluby pro žáky základních škol, základní umělecké školy, jazykové školy, střediska pro volný čas dětí a mládeže. Jedná se o rozsáhlý komplex vzdělávacích služeb.“²²

²⁰ PÁVKOVÁ, J. a HÁJEK, B. *Školní družina*. Praha: Portál, 2007, s. 45.

²¹ KRATOCHVÍLOVÁ, E. *Pedagogika volného času: výchova v čase mimo vyučování v pedagogickej teórii a v praxi*. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2004, s. 75-79.

²² PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. Praha: Portál, 2000, s. 94.

3. Vychovatel

Vychovatel²³ je osoba, která je ve své pozici neodmyslitelně spjata s činností celé družiny. Ať už se zamyslíme nad každodenním chodem družiny, individuálním přístupem k dítěti, osobou mezi dětmi a rodiči, člověka který má velkou zodpovědnost nebo v neposlední řadě pedagoga, který ovlivňuje život dítěte, které navštěvuje družinu. V této části práce bych nejdříve ráda definovala pojem vychovatel a nastínila profil vychovatele. Později v praktické části se již budu zabývat konkrétní vychovatelkou ve školní družině v Olšanech u Prostějova, která byla součástí výzkumného šetření samotné práce.

Jůva (2001) hodnotí vychovatele jako iniciátora i organizátora, který však současně hodnotí dosažené výsledky. Je to právě vychovatel, kdo skládá celý koncept činností.²⁴

„Vychovateli jsou označováni pedagogičtí pracovníci ve školních družinách, školních klubech, domovech mládeže, v zařízeních pro ústavní a ochrannou výchovu i v zařízeních sociální péče“²⁵

3.1. Profil vychovatelky

Tak jako každá profese na dnešním trhu práce v oblasti pedagogického prostředí, by měla naplňovat určité předpoklady a schopnosti. Každá osoba je velmi individuální, dosahuje různých dovedností a má jiné charakteristické rysy. Můj názor je takový, že pro vykonávání této profese je nutný určitý předpoklad i cit, vzájemná empatie, trpělivost atd., ne vše se dá získat nastudováním knih a příruček. Jak se říká: „Nejlepším učitelem je praxe.“ Přesto při výkonu práce vychovatelky jsou nepostradatelné tyto předpoklady:

Co se týče minimálního potřebného vzdělání, je nutností alespoň vystudování střední školy a vyšší. Vychovatel by měl mít znalosti z psychologie a vývojové psychologie u dětí mladšího školního věku. Předpokladem jsou budoucí pedagogické postupy a metody, implementace teoretické znalosti v praxi musí neustále dbát na bezpečnosti předpisy při práci s dětmi.

Vzděláním to však nekončí a profil vychovatele by měl splňovat určité dovednosti. Důležitou součástí vychovatele je nabídnutí širokého spektra různých volnočasových aktivit, které jsou vhodné pro děti. Vychovatel by měl děti co nejvíce motivovat a rozvíjet jejich schopnosti. Dále být schopen řešit krizové situace nebo kázeňské problémy a měl by umět reagovat na

²³ Pojem vychovatel vymezuje legislativa, ale z důvodu častějšího působení žen na této pozici, je upřednostněn pojem vychovatelka před pojmem vychovatel.

²⁴ Srov. JŮVA, V. et al. *Základy pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, s. 55.

²⁵ PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014, s. 14.

nečekané stavy. Pro tuto práci je nezbytný cit pracovat s dětmi, projevovat lásku a navozovat pocit bezpečí. Vychovatelka musí mít smysl pro humor, být pozitivní, veselá, komunikativní a vykonávat svoji práci s nadšením a láskou. Tohle vše řadíme pod kategorii Osobnostních dispozic vychovatele.

Myslím si, že základem každého vychovatele či vychovatelky je kladný vztah k dětem. Je důležité v této práci přistupovat k dětem s takovým vztahem, ve kterém se děti budou cítit příjemně. Takový vztah a přirozenost pracovat s dětmi je základním stavebním kamenem, na který se zbylé vlastnosti, dovednosti dále nabalují. Kdokoliv, koho by tato práce nebavila, či ji snad dělal s odporem, by měl vše přehodnotit a raději se poohlédnout na trhu práce po jiné pozici. Myslím si, že vychovatel je při pravidelné návštěvě družiny osoba, která nechá v dětech značný emocionální vliv a velmi působí na dítě. Může se zdát, že pár hodin strávených v družině mohou být zanedbatelné, ovšem opak je pravdou. Vychovatel by měl být osoba, která pomáhá při vývoji dítěte.

Náplň práce vychovatele – Vychovatel se musí řídit platnými zákony i vyhláškami, vnitřními normami a pokyny ředitele školy nebo jeho zástupců a musí vždy jednat v souladu s těmito pokyny. V každém případě hlavně provádí vychovatelskou činnost, která se soustředí na rozvoj osobnosti žáka v družině. Zajišťuje si organizovanost výchovy a výuky a měl by velmi úzce spolupracovat s učiteli na ZŠ. Vychovatel by měl neustále sledovat a posléze upozorňovat na vzdělávací či výchovné problémy u žáků. Velmi důležitou složkou v náplni práce je přejímání zodpovědnosti za děti, které se nachází v družině. To znamená: přebrání dětí, dohlížení na jejich bezpečnost, komunikace s rodiči atd. Samozřejmé je i vykonávání pracovního poměru dle BOZP.

„Zralý zkušený pracovník ve volném čase považuje vychovatelské úsilí za celoživotní poslání. Vychází jak z vlastních dlouhodobých pedagogických a lidských zkušeností, tak z individuálního studia odborné a metodické literatury, je absolventem vzdělání vychovatelského směru. Mistrně, bez direktivních a autoritativních pozic, buduje poměr mezi „oběma stranami“, není „vychovávajícím“, spíše vedoucím, instruktorem, poradcem, starším přítelem, náčelníkem, trenérem, velitelem, kapitánem, taktně koriguje distanci subjekt-objekt. Představuje morální autoritu. Ve výchovném vlivu jedná nenápadně, lidsky, moudře, i překvapivě a účinně, staví na praktických potřebách, přiměřených nárocích, vhodných

úkolech i realizovatelných přáních svěřenců, je těsně spjat se životem. Tvoří ideál pedagoga volného času.“²⁶

²⁶ VÁŽANSKÝ, M. a SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995, s. 82. Edice pedagogické literatury.

4. Klima v družině

Dříve než uvedu tuto kapitolu, musím konstatovat velmi omezený zdroj informací ohledně téma klima družiny. Při prostudování literatury jsem narazila na fakt, že klima družiny se v literatuře téměř neobjevuje a i tohle mi příliš neusnadnilo psaní mé bakalářské práce. Nejčastěji jsem narážela na klima ve školních třídách, či školách, kde probíhaly nejružnější výzkumy, avšak stejné téma zaměřené na družiny, těch je velmi poskromnu. Na začátku to pro mě byla velmi velká výzva a ráda bych, alespoň nepatrně přispěla k rozvoji tohoto téma, které je dle mého názoru stejně tak důležité, jako je klima ve školní třídě.

Definice slova „klima“ již byla zmíněna na začátku práce, jelikož jde o hlavní výzkumnou část mé bakalářské práce, musí být tato oblast detailněji rozebrána. V této kapitole popíši, co klima představuje, jaké má typy, faktory, činitele a metody zkoumání klima, v mém případě – klima v družině.

Klima v družině chápeme, jako součást psychosociálních faktorů, které má stabilnější vztahy jak mezi žáky a vychovatelkou, tak i mezi žáky navzájem.

„Pojem klima třídy nebyl zpočátku odborným pojmem – používal se spíše jako metafora toho, co je pro danou školní třídu dlouhodobě charakteristické, ba typické. Jednoznačně dlouhodobé.“²⁷

„Klima v družině je na první pohled neviditelné. Nelze vycházet z pozorování nebo analyzování jednotlivých situací nebo dějů. To co vypadá na první pohled jako jasný příklad klimatu družiny, takto vůbec nemusí býti. Lze říci, že jde o poznání tzv. „za oponou“ než jak působí na své okolí.“²⁸

Můžeme říci, že každý z autorů odborné literatury, ale i laik si pod pojmem klima představí i jinak popíše něco jiného.

„Klima výuky a klima třídy (družiny) považujeme za výsledek vnímání a prožívání sociální a kulturní reality u žáků.“²⁹

Dále je klima definováno jako: „Sociálně-psychologická proměnná, kterou tvoří ustálené postupy vnímání, prožívání a hodnocení a reagování všech aktérů na to, co se ve třídě odehrálo.“³⁰

²⁷ MAREŠ, J. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013, s. 591.

²⁸ MAREŠ, J. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013, s. 591.

²⁹ GRECMANOVÁ, H. *Klima školy*. Olomouc: Hanex, 2008, s. 50. Edukace (Hanex).

Součástí klima jsou nepochybně jeho činitelé a tvůrci, kteří vytváří, formulují klima a jejich chování má za následek případnou změnu. Patří sem žáci, vychovatelka, ředitelka školy i rodiče žáků. Tihle všichni se podílejí na klimatu v družině.

4.1. Sociální klima

„Sociální klima je označován jako jev dlouhodobý, typický pro danou třídu a daného učitele po několik měsíců či let. Jeho tvůrci jsou podle něj žáci celé třídy, skupinky, žáků v dané třídě, jednotliví žáci, dále všichni učitelé vyučující v dané třídě a konečně učitelé jako jednotlivci. Sociální klima třídy je zprostředkovaně ovlivněno širšími sociálními jevy, kterými jsou sociální klima školy a sociální klima učitelského sboru.“³¹

Souvislosti sociálního klimatu

„Klima školy i třídy vzniká na základě mnoha vlivů, proto se nedá chápat odděleně od environmentálních, sociálně-psychologických, sociologických a kulturních souvislostí. Není proto divu, že se objevovala různá členění, která se snažila uspořádat klima do určitých postupných souvislostí. Dle Mareše (1998): „Pro potřeby pedagoga je postačující základní rozlišení podle Tagiuriho (1968) a Andersona (1982).“ Ti rozlišují čtyři hierarchické úrovně:

Jednou ze základních úrovní je ekologie. Jedná se nejčastěji o charakteristiku budovy, v níž se výuka odehrává. Lidé jsou v ní přítomni zejména zprostředkovaně (prostředí školní budovy, učebny, laboratoře, studovny atd., tedy prostory, v nichž žáci a učitelé žijí část svého života, vyučují a učí se). Druhou úrovní je nepochybně prostředí, kam řadíme charakteristiky učitelů, zejména tedy délka praxe, platové zařazení atd. dále charakteristiky žáků (věk, pohlaví, sociální status ap.) Jedná se o úroveň jedinců osobnosti jednotlivých učitelů, jednotlivých žáků. Mezi důležité vlivy patří také sociální systém. Významnou roli znamenají vztahy mezi klíčovými účastníky, sociální komunikace, podíl na rozhodování, příležitost k účasti na sociálním dění ve skupině. „Požadavek dobrého vzájemného vztahu je zvláště významný v podmínkách pedagogického ovlivňování volného času, kde platí princip dobrovolné účasti na nabízejících se činnostech. Vychovatel se ocitá ve vztahu k dětem v rozmanitých rolích, často v roli přítele, staršího kamaráda, rádce, zástupce rodičů apod. Vztah vychovávající – vychovávaný je méně formální než při vyučování. Má však své hranice, které není žádoucí

³⁰ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ E. a MAREŠ J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009, s. 125.

³¹ MAREŠ, J. *Sociální klima školní třídy, přehledová studie*. Hradec Králové: Lékařská fakulta UK, 1998, s. 11.

překročit. Vychovatel je vždy do určité míry formálně danou autoritou.³² V této úrovni hrají hlavní úlohu malé sociální skupiny (školní třídy, „party“ ap.).

Poslední úroveň v hierarchii je oblast kultury, která velmi úzce souvisí s klimatem třídy i školy. Vyzdvihla bych hodnoty a hodnotové systémy, jež účastníci považují za významné. Dále učitelova angažovanost na rozvoji žáků, důraz na kooperaci, důraz na činnosti související se školou, očekávání účastníků a jasnost i konzistentnost cílů.

Nemalý vliv na klima třídy má úroveň větších sociálních skupin (klima školy, úroveň školství dané země, zvláštnosti její kultury apod.).³³

Mezi další důležité vlivy na klimatu školní družiny má jednoznačně velký podíl rodina. Klade důraz na tom, jestli je rodina úplná, neúplná, zda má dítě sourozence (počet) či je jedináček, dále vzájemný vztah, názory a postoje v rodině. Na dítě mají také vliv jeho návyky, vědomosti a zkušenosti, které ho mohou ovlivňovat jak pozitivně, tak i negativně.

4.2. Typy klimatu

Existuje mnoho typů klimatu ve školách i družinách. V této kapitole představím družinu v Olšanech u Prostějova dle svého názoru. Historický vývoj, rozdílnost ve školách, formy škol, region - tohle vše má za následek mnoho různých rozdělení klima. Rozdílnost může nastat i v případě srovnání školy na vesnici nebo naopak ve městě. Venkov je stále považován za více konzervativní s důrazem na tradice, v případě města se může jednat o problémy s agresivitou a disciplínou. Níže uvádím zařazení družiny dle svého názoru.

Škola s edukativním cílovým zaměřením – Je pro ni typické osobní nasazení. Žáci se projevují spontánním chováním. Ze strany učitelů je kladen velký důraz na rozvoj, samostatnosti a vlastní tvorbu žáků. Často při výuce probíhají experimenty nebo dokazování určitých jevů.

Plurální klima – V tomto směru je zaměření na jednotlivé žáky. Žáci nejsou bráni pouze jako skupina. Každý z žáků má možnost vyjádřit osobní myšlenku či názor, vše tak podporuje kreativnost osobnosti.

³² HÁJEK, B., HOFBAUER B., PÁVKOVÁ J. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova, 2003, s. 67. Texty pro distanční studium.

³³ *Klima ve třídě*. [online]. [cit. 2017-03-16]. Dostupné z WWW <http://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/6051/KLIMA-VE-TRIDE.html/>

Progresivní klima – Demokratický vztah žáků a učitele. Nepanuje zde nadřazenost učitele. Racionálnost při řešení konfliktů i problémů.

Heterogenní školy zahrnují zejména liberální a progresivní školy.

Osobnostně orientovaný klimatický typ. Tolerance k žákům. Častá podpora při individuálních potřebách žáků. Potlačen výskyt stresových situací. Vztahy bývají často velmi přívětivé. Žáci rádi navštěvují školu, rodiče jsou spokojení, totéž lze říci o učitelích. Především vyzdvižen osobní svobodný rozvoj.

Demokratický (sociálně-integrativní) typ – Vyskytuje se zde důvěra žáků v učitele. Podpora ze strany učitele. Tento typ integruje mladé lidi, žáky. Žáci se zapojují do výuky a rádi se učí.³⁴

U všech typů, které jsme si výše uvedli, můžeme rozhodnout, že se jedná o klima pozitivní. Nesmíme zapomenout, že vše je právě o aktérech klimatu, ti jej ovlivňují a je důležité jejich chování. Když se vyskytne ve škole nebo družině negativní klima, nepanují zde rozhodně podmínky k efektivní práci. Vztáhneme-li tento problém na družinu – vychovatelé či vychovatelky se musí snažit o pozitivní klima. Toho dosáhnou prací hned v několika oblastech. Jednoznačně dobrými vztahy s učiteli, žáky, rodiči. Musí je dále práce bavit, musí mít pocit seberealizace. Je důležité, aby měli místo kde pracují rádi a nepřicházeli do něj s nechtím. Vše se poté odráží na celkové práci s dětmi. Uznání rodičů, spolupracovníků o dobré práci vychovatele může vytvořit pocit spokojenosti nad úsilím, které každý den věnují své práci.

4.3. Pozitivní klima školy

Podle J. Doležalové skrývá pojem KLIMA vše. K znamená komunikaci a kooperaci, L vyjadřuje pozitivní ladění, I jsou naléhavě nutné inovace, M aplikuje moderních metod, A představuje aktivitu.

Podle německého šetření vyplývá hned několik znaků pozitivního klima. Nejdříve se zaměřím na samotné žáky. Žáci velmi pozitivně vnímají samostatnost při učení, ze kterého vyplývá jakýkoliv objev, v tomto případě často přichází radost či pocit uspokojení. Každý žák je v něčem dobrý a je velmi rád, když se mu ve škole věnují a podporují ho v tom, v čem je

³⁴ Srov. GRECMANOVÁ, H. *Klima školy*. Olomouc: Hanex, 2008, s. 75 – 79. Edukace (Hanex).

dobrý a poté zažívá úspěch, na který je jeho okolí hrdé. Velmi ocení spravedlivý přístup ke všem žákům a přiměřenost požadavků. Žáci mohou být velmi znepokojeni, cítí-li nespravedlivý přístup. Velmi pozitivně napomáhá žákům při jejich docházce do školy či družiny jejich interaktivnost, tím myslím jakýmkoliv způsobem tvořit prostor třídy či družiny. Např. pomoc při výzdobě prostoru dle svých představ, ve kterém pravidelně pobývají.

Mezi další osoby, které tvoří pozitivní klima, jsou učitelé či vychovatelé. V tomto případě si tyto osoby ideálně školu představují jako pracoviště, v němž učitel rád pracuje a spolupracuje se žáky a jejich rodiči, ostatními kolegy a dobře se mu vyučuje. Je nezbytné jim umožnit citový soulad a pocit sounáležitosti s jinými učiteli, seberealizaci, svobodu, samostatnost, pochvalu a uznání ze strany školy či rodičů.

Z hlediska rodičů je velmi důležitá vstřícnost učitelů, také vnitřní pocit, že jsou děti spravedlivě hodnocené a zachází se s nimi v pozitivním slova smyslu. Mnozí rodiče dbají na to, aby ve škole byli kvalifikovaní kantoři, kteří vhodnou motivací žáků zlepši jejich umění se učit samostatně. V dnešní době se již upouští od striktního nařízení úkolů pro žáky, ale spíše se dbá na individuální přístup a podporu žáka jako jedince, který v něčem vyniká. Škola by měla svoji cílevědomou prací dbát na úroveň žáků v kognitivní a emocionální oblasti.

Pozitivní klima musí mít svobodné učitele. J. Bennack(2006) říká, že příznivé klima vzniká uprostřed komunikace a díky interakci mezi učiteli, žáky a rodiči. Důležitá je spolupráce všech, jakým způsobem spolu vychází. Pozitivní klima je takový dlouhý řetězec vlastností, schopností, práce, který do sebe zapadá. Můžeme se zaměřit na práci ředitele z úhlu řídicího pracovníka, který vede školu a má pod sebou učitele. Již tady vše může začínat. Ředitel s pozitivním přístupem přenáší vše na své podřízené. Lidé pracují v klidu, nejsou pod tlakem, panuje zde dobrá komunikace, cítění. Je dobře vnímám u žáků, kteří dávají najevo svůj respekt. Přátelská atmosféra je prostředím, ve kterém, jak se říká, všem se lépe dýchá. Výkony jsou v porovnání také naprosto rozdílné. Rodiče v tomto provázaném kruhu hrají velmi důležitou roli: Nelze požadovat pouze po škole, co nejlepší prostředí pro jejich dítě, ale musí také projevit zpětnou vazbu, spolupracovat se školou a rozvíjet potenciál a rozvoj dítěte. V případě družiny je dobré, aby rodiče vyslechli názor vychovatelky, proběhla diskuze a hledalo se případné řešení. Negativní přístup, ať už z jedné nebo z druhé strany nepřináší dobrý výsledek a panuje spíše napjatá atmosféra. Dítě by mělo cítit, že se nachází na dobrém místě, kde nepanuje strach, pocit úzkosti nebo něco podobného. Vždy je lepší, když otec či

matka vyzvedává své dítě z družiny s úsměvem a přátelským nladěním, než když se vyhýbá kontaktu a v co nejkratším časovém intervalu opouští školní zařízení.

Účinky klimatu školy

Má klima školy nebo klima družiny opravdu zásadní účinky na žáky? Na tuhle otázku je poměrně složitější odpověď. Nelze odpovědět jednoznačně s jasným argumentem. Výsledky, které byly prováděny po celém světě, nám nedokazují jednoznačné účinky ať už pozitivního či negativního charakteru. Často se místo účinků uvádějí jiné faktory, kterými jsou například kvalifikace, způsob chování, nabývání hodnot či spolupráce nebo opačně soupeřivost, opatrné jednání atd. Podle čeho přesně změřit vliv klimatu školy na výkon žáků? Každá země může mít svůj systém vzdělávání a výsledky potom nelze sumarizovat a vyhodnotit průměr. Každý systém vzdělávání je v něčem odlišný. Např. v USA používají systém standardizovaných výkonnostních testů. U nás v ČR je systém známkování a přesto se zde projevuje i vliv učitele, kdy některý kantor hodnotí přísněji, jiný je benevolentnější. Tudiž neexistuje přesný vliv klimatu na výsledky. Všeobecně je však mezi učiteli rozšířená zkušenost, že čím je lepší klima ve třídě, tím jsou i lepší výsledky. Nelze však do tohoto vždy zahrnout všechny žáky. Vždy bude v kolektivu někdo, koho se takové výsledky týkat nebudou. Vybočuje z tohoto směru. Lze konstatovat, je-li dobré klima, žáci jsou optimističtější, trufají si na nové úkoly, více se podporují, chtějí více pracovat v týmu a chtějí dosáhnout lepších výsledků.

Výzkum klimatu školy

V této kapitole se budu zabývat výzkumem klimatu, jak už nám napoví samotný název. Jedná se však o velmi významnou kapitolu mé bakalářské práce, neboť samotné zkoumání klimatu je i hlavním tématem empirické části. V této části nejdříve představím současné nejužívanější metody zkoumání, měření, dotazníkové metody a důležité výsledky pro vyhodnocení celého výzkumu. V praktické části, již budu zkoumat konkrétní družinu v Olšanech u Prostějova, na kterou budu aplikovat výsledky a návrhy řešení.

V centru pozornosti výzkumu je člověk – ten je jak významným činitelem, tak i respondentem a nedílně tvoří klima. Cílem výzkumu klimatu školy/ družiny je jeho rozložení. Může se jednat o celkové školní prostřední nebo pouze částečně podle zúčastněných činitelů (žáci, učitelé, rodiče). Vždy by mělo být cílem sledovat reálné klima, jeho typy a sledování rozdílů mezi jednotlivými klimaty. Můžeme také srovnávat rozdíly mezi klimaty, rozdílnosti v názorech atd.

Při zkoumání klimatu jsou nejčastěji využívány kvantitativní (dotazníky a posuzovací škály) i kvalitativní (rozhovor a pozorování) výzkumné přístupy.

4.4. Metody měření klimatu družiny

Pro svůj výzkum měření klimatu jsem si vybrala hned několik metod měření. Myslím si, že více variant zkoumání přidají na validitě výsledků a utvoření jasného obrazu, jaké klima v družině panuje. Kdybych například pouze družinu pozorovala a nekomunikovala s dětmi či vychovatelkou mohla bych dospět ke zkreslenému závěru, který by zúčastnění naprosto vyvrátili. Proto je můj názor takový, že čím více informací získám, tím jasnější představu a následný závěr vytvořím.

Nejdříve jsem družinu standardizovaně pozorovala. Jako nezávislý pozorovatel jsem přicházela do družiny s jasným cílem a předem zvolenými aspekty. Na tuto činnost jsem se předem připravila. Podle standardních postupů, analýz a hodnocení jsem se musela soustředit na jasný okruh situací. Role pozorovatele je náročná a člověk by se měl soustředit na dobře měřitelné a hodnotitelné jevy či situace, tak aby nedocházelo ke zkreslování výsledků svou dedukcí.

Jako druhou metodu jsem zvolila rozhovor. Jedná se o rozhovor s vychovatelkou. Je to metoda, kdy jsou z části otázky pevně stanoveny, tak aby se vždy vychovatel držel určitého zvoleného okruhu otázek. Další část otázek se pružně mění a osoba pokládající otázky tzv. improvizuje, podle nastalých situací a reakcí dotazované osoby. Rozhovor tak nevnučuje pocit formálnosti, ale běžné komunikace. V takovýchto případech jsou výhodou detailnosti při popisování, různé úhly pohledu a podobně, kdy se vychovatelka mohla vyjádřit na konkrétní téma a neodpovídala v omezeném rozsahu.

Poslední a pro mě hlavní metodou měření je dotazník. V tomto případě je okruh otázek přesně daný, nemění se a pohybuje se většinou v počtu 20 - 40 otázek. Tyto otázky vyplňují učitelé i žáci, někdy i rodiče žáků. Výhodou bývá vysoký počet respondentů v poměrně krátkém časovém úseku, široké spektrum okruhu otázek. Lze v tomto případě jednoznačně statisticky vyjádřit výsledky z výzkumu. Nevýhodou je počáteční náročnost vytvoření dotazníku. Není zde možnost získání jiných informací, či detailnějšího popisu a hrozí zde riziko zkreslení odpovědí od respondentů. Pro svůj výzkum jsem zvolila dotazníkové šetření pro děti v družině, kteří mi velmi napomohou svým názorem vytvořit představu o klimatu, které panuje v družině v Olšanech u Prostějova.

4.5. Dotazníkové metody zkoumající klima třídy

V následující tabulce uvádím příklady jednotlivých druhů metod zkoumání klimatu třídy. Je celá škála výzkumných prostředků. Tabulka níže rozlišuje zkoumání ze dvou úhlů pohledu a tím je pohled ze strany žáka a pohled ze strany učitele.

	Informace		
Od koho	O čem		
A. Od učitele	O učiteli	O žáku	O třídě
	OCDQ-RS		
	RSA		
B. Od žáka	MCI	MCI	MCI
	LEI	LEI	LEI
	CES	CES	CES
	ICEQ	ICEQ	ICEQ
	CUCEI	SLEI	CUCEI
	SLEI		SLEI
	CCQ		

Tabulka č. 1 Metody zkoumání klimatu školní třídy³⁵

Nyní si představíme jednotlivé metody zkoumání klimatu školní třídy, které jsou uvedené v tabulce č. 1.

1. Dotazník RSA (Responsibility for Student Achievement Questionnaire) – měření stupně odpovědnosti učitele za žákovy úspěchy a neúspěchy

Autorem je Američan Thomas R. Guskey. Metoda je orientována na učitele především základních a středních škol. Směřuje na odpovědnost učitele za žákovy úspěchy či neúspěchy. Důvodem vytvoření této metody byl ten, že učitel má velký podíl na vytváření klimatu třídy. Dotazník má celkem 30 otázek a u každé jednotlivě se může učitel rozhodovat ze dvou řešení. Každá otázka popisuje určitou situaci a ptá se na důvod, proč k ní došlo. Učitel odpovídá dle toho, co v jeho třídě převládá. 15 otázek se zaměřuje na odpovědnost za žákovy úspěchy a dalších 15 otázek na odpovědnost za žákovy neúspěchy. Rozdělení 100% mezi dvě možnosti tak v konečném výsledku představuje jasné vyhodnocení výsledků, jelikož lze přesně určit intenzitu každé odpovědi.

³⁵ LAŠEK, J. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001, s. 49.

2. Dotazník CES (Classroom Environment Scale)

Autory jsou E. J. Tricket, R. H. Moos a B. J. Fraser. Jedná se o stejnou metodu a formu jako u předchozího dotazníku MCI, opět zde máme odpovědi ANO – NE, se stejným počtem rozložení bodů, změna je však v počtu otázek. U tohoto dotazníku užíváme 24 otázek. Dotazník je však určen pro starší respondenty. Jedná se o žáky 7. – 9. tříd ZŠ nebo o 1. – 4. ročník žáků střední školy. Výsledkem v tomto případě je dokonce 6 okruhů. Uvedu pouze některé z nich, jelikož tento dotazník nebudu aplikovat pro svou práci. Mezi takové okruhy patří – orientace žáků na úkoly, vztahy mezi žáky ve třídě, pořádek a organizovanost atd.

3. Dotazník LEI (Learning Environment Inventory)

V tomto případě jsou autory Anderson a Walberg. Opět metoda zkoumání pro starší ročníky a to pro střední školy. Dotazník je obsáhlý, strukturu tvoří celkem 105 otázek (vždy 7 otázek pro každou z 15 oblastí. Mezi tyto oblasti patří soudržnost, třenice, favorizování, klikaření, satisfakce, apatie, rychlost práce, obtížnost, soutěživost, rozdílnost, formálnost výuky, materiální podmínky, cílové řízení, dezorganizace a demokracie. Odpovědi jsou rozděleny na 5- ti stupňovou škálu od silně nesouhlasím, až po odpověď silně souhlasím. Osobně si myslím, že dotazník je velmi rozsáhlý. Studenti po chvíli nevěnují odpovědím takovou pozornost a výsledky mohou být zkreslené.

4. Dotazník CCQ (Communicatio Climate Questionnaire)

Překladačem tohoto a i jiných nám velmi známých dotazníků je J. Lašek. Autorem je však Lawrence B. Rosenfeld a dotazník měří komunikační klima, které vytvářejí učitel a studenti středních a vysokých škol. Obsahem je 17 předem stanovených faktů a odpovědi jsou rozděleny do 5 sloupců. 5 stupňů hodnocení, kdy 5 znamená - silně souhlasím, až po 1 - silně nesouhlasím. Poté se počítají body.

5. Dotazník ICEQ (Individualized Classroom Environment Questionnaire)

Autorem je opět B. J. Fraser, ke kterému se připojil A. J. Rentoul. Jedná se o dotazník opět pro studenty vyšších ročníků SŠ a VŠ. V tomto případě je zkoumaným předmětem nezávislost, pozorování a jiné další předměty. Rozdělení je do 25 otázek a pětistupňové hodnocení od 5- silně souhlasí po 1 – silně nesouhlasí.

6. Dotazník CUCEI (College and University Classroom Environment Inventory)

Autory jsou Fraser, Dennis a Treagust, dotazník určen primárně pro studenty VŠ. Dotazník je složitější než výše zmíněné při zohlednění vzdělání respondentů. Výzkumné šetření je složeno ze 49 položek. Zaměřen je na personalizaci, zaujetí školou, soudržnost, inovaci výuky, satisfakci školou, individuální výkony a orientaci školy. Rozdělení je na 2 části. Tím myslím aktuální (současný stav) a preferovanou (přání studentů). Respondenti vyberou ze čtyřstupňové škály, od silně souhlasím – po silně nesouhlasím.

Výše zmíněné dotazníkové šetření slouží ke zkoumání klima ve třídě, v mém případě zkoumám klima družiny. Specifikum mého výzkumu je, že se nejedná o skupinu žáků, kteří tvoří jednu třídu. Jsou zde věkové rozdíly a některé děti mohou vnímat klima v družině odlišněji. Empirická část vychází z praktické. Výsledky jsou posuzovány podle hodnot, které stanovili nejlepší kantoři tohoto oboru.

7. Dotazník MCI (My Class Inventory)

Autory tohoto dotazníku jsou B. J. Fraser a D. L. Fisher (1986) a zaměřují se na skupinu žáků určitého období, konkrétně na žáky 3. – 6. tříd základní školy. Lze konstatovat, že se jedná o nejpoužívanější dotazník celého světa. Je oblíbený díky své jednoduchosti, přehlednosti, rychlosti vyhotovení, vysokému počtu respondentů.

Historie dotazníku MCI – Tento dotazník vznikl praktickým zjednodušením velmi rozsáhlého dotazníku LEI (Learning Environment Inventory), který, jak jsem již výše zmínila, obsahoval 15 škál a odpovědi jsou možné čtyřmi různými způsoby. Také byl zaměřen na střední školy, kdežto MCI se soustředí na základní školy. Původně dotazník obsahoval celkem 45 položek (1976). Poté celý dotazník upravili právě již výše zmínění autoři Fraser a Fisher, kteří stanovili celkem 38 otázek z 5-ti různých oblastí (1986). V dnešní podobě samotný MCI dotazník obsahuje 25 otázek, což je velmi zjednodušeno i pro samotnou pozornost respondentů při vyplňování. Fraser i Fisher aplikovali dotazník při výzkumném šetření konaném po celou dobu v Tasmanii, Austrálii. Celkem se do výzkumu zapojilo 2305 studentů ze 100 tříd třiceti škol. Dále Talmage a Walberg prozkoumali věrohodnost a předpovídající platnost MCI dotazníku ve státě Illinois, USA. V tomto případě bylo do dotazníku zapojeno více než 1600 studentů ze 60 tříd. V České republice provedl výzkum Jan Lašek. Výzkumu se zúčastnilo 863 žáků 24 základní škol.(1988)

Věkový rozptyl pro respondenty se většinou uvádí 8 – 12 let, avšak lze aplikovat i na žáky druhých tříd. Jak jsem již zmínila, dotazník má jednoduchou strukturu a obsahuje 25 otázek s odpovědí vždy ANO – NE. Dotazník minimalizuje únavu respondentů a vylučuje chyby při chybném označení odpovědi. Má 2 formy a to aktuální (současné klima) a preferovanou (přání žáků). Následný sběr informací a vyhodnocení je následující: při odpovědi ANO – přidělíme 3 body, při odpovědi NE potom 1 bod. Nastane-li situace, kdy respondent otázku nevyplní, udělí hodnotitel 2 body, taktéž ohodnotí výsledek při špatné odpovědi. V případě, kdy respondent souhlasí s tvrzením, označí odpověď ANO. Nastane-li případ, kdy souhlasit nebude, označí políčko NE. Jde o to, že v tomto případě je výsledkem hned 5 okruhů týkajících se klimatu (spokojenost žáka ve třídě, soutěživost ve třídě, třenice ve třídě, obtížnost učení a celková soudržnost třídy) Já sama hodnotím tento dotazník velmi pozitivně a bude nedílnou součástí mé vlastní výzkumné práce.

II. Praktická část

5. Základní škola a Mateřská škola Olšany u Prostějova

K výzkumnému šetření své bakalářské práce jsem si vybrala ZŠ a MŠ Olšany u Prostějova. Hlavním důvodem mé volby bylo absolvování povinné školní docházky na této škole a citová vazba. Dalším důvodem je jednoduchá organizační struktura, umístění na vesnici (předpoklad menšího počtu žáků, skupin v družině atd.) a absolvování praxe v místní družině. Cílová skupina šetření byli žáci z 1., 3., 4. a 5. třídy, kteří pravidelně navštěvují školní družinu. Mou metodou výzkumu je MCI (My Class Inventory – Naše třída) dotazník, který je v současné době nejrozšířenější metodou zkoumání třídního klima. Jako další metodou šetření používám rozhovory s vychovateli a mé vlastní pozorování v pravidelné návštěvě družiny.

5.1. Základní informace o ZŠ A MŠ Olšany u Prostějova

Historie

První zmínka je kolem roku 1680. Až do roku 1688 byla v obci jednotřídní škola. Od roku 1808 vznikla v Olšanech dvojtřídku, teprve v roce 1873 byla rozšířena na trojtřídku. V roce 1876 vykoupila obec za 3500 zlatých panskou sýpku hraběte Saint Genoise a dala ji přestavět na školu. Nová škola byla slavnostně otevřena 8. září 1877. Počet žáků se tehdy pohyboval kolem 180 ve třech třídách. Velký zásah pro školu znamenala 1. světová válka. Učitelé byli povoláni na vojnu a docházelo ke slučování tříd a směnnému vyučování. Další těžkou ránou pro školu znamenala léta nacistické okupace. Výuka byla zaměřena na germanizaci obyvatelstva a povinně se učila němčina. Od 19. prosince 1944 byla škola obsazena německým vojskem a v posledních dnech války byla budova těžce poškozena náletem. Vyučování bylo obnoveno po půl roce rozsáhlých oprav. V letech 1967 – 1969 byla provedena oprava nové budovy. V roce 2010 se budova školy dočkala zateplení, nové fasády a vybudovala se nová kotelna. Rok 2012 znamenal pro školu velký průlom v rekonstrukci školního hřiště.

Současnost

Nyní je Základní škola v Olšanech plně organizovaná s prvním až devátým postupným ročníkem a průměrným počtem 18 žáků ve třídě. V hodinách jsou využívány prvky tvořivé školy, kooperativního vyučování, individuální přístup a je zajištěna reedukace žáků se

specifickými poruchami učení. Žáci mají k dispozici víceúčelové hřiště, tělocvičnu, počítačovou učebnu s internetem, velmi dobře vybavené dílny, kuchyňku a nové šatny. V učebnách je instalováno moderní zařízení tj. dataprojektory, interaktivní tabule atd. Ředitelkou ZŠ a MŠ Olšany u Prostějova je Mgr. Eva Pluskalová, která se stará o plynulý chod celé školy i školní družiny a udržuje dobrou pracovní i kolektivní atmosféru. Hlavní vychovatelkou ve družině je Věra Kudynová, která zde pracuje již 36 let. Školní družinu navštěvuje 38 dětí.³⁶

³⁶ Základní škola a Mateřská škola Olšany u Prostějova. [online]. [cit. 2017-13-03]. Dostupné z WWW: <http://zsolsany.cz/>

6. Cíle výzkumu bakalářské práce a formulace počátečních výzkumných otázek

Hlavním důvodem proč jsem si vybrala zkoumání družiny v Olšanech u Prostějova je docílit výsledků, zda je v družině klima pozitivní nebo negativní. Sama jsem na začátku byla napjatá, jaké zde panují vztahy a zda výsledky mého zkoumání budou či nebudou odpovídat reálné skutečnosti. Pro výzkum jsem si vybrala a naplánovala hned několik metod zkoumání. Hlavní metodu výzkumu používám dotazníkové šetření metodou - MCI dotazníku, na kterém demonstuji mnou zvolený výzkumný celek. Pro rozšíření zkoumání přidávám rozhovory s vychovatelkami, které jsou nedílnou součástí výzkumu. Poté v práci popisuji mé vlastní zkoumání klima družiny, které jsem pozorovala během praxe i během mého vlastního působení v družině po domluvě s vedením školy.

V další části mé práce nejdříve formuluji počáteční výzkumné otázky, na které odpovím pomocí dotazníkového šetření. Hlavním cílem práce je zjištění spokojenosti dětí s klimatem školní družiny. Pomocí výsledků výzkumu interpretuji závěry a vyhodnotím otázky, které byly předpokládány před zahájením. Největší výzkum zkoumání klima u nás provedl J. Lašek, kdy zkoumal celkem 863 žáků. Během mého zpracování dat porovnáám mnou naměřené hodnoty s celorepublikovým průměrem.

Mezi mé základní výzkumné otázky patří:

Výzkumná otázka č. 1 – V čem se odlišují výsledky zkoumání školního klimatu v školní družině v Olšanech od výsledků celorepublikového výzkumu?

Výzkumná otázka č. 2 – Jaký je rozdíl mezi aktuálním a preferovaným klimatem ve školní družině?

Výzkumná otázka č. 3 – Jaké jsou rozdíly ve vnímání aktuálního klimatu mezi chlapci a dívkami?

Zaměřuje se na pět oblastí třídního klimatu:

1. Spokojenost ve třídě – zjišťuje se vztah žáků k jejich třídě, míra uspokojení z pobytu ve škole, pohoda (otázky číslo 1, 6, 11, 16, 21)
2. Tření ve třídě – zjišťují se komplikace ve vztazích mezi žáky, míra a častost napětí a sporů, rvaček a nevhodného sociálního chování (otázky číslo 2, 7, 12, 17, 22)
3. Soutěživost zkoumá konkurenční vztahy mezi žáky, míra snah pro vyniknutí, prožívání školního neúspěchů (otázky číslo 3, 8, 13, 18, 23)
4. Obtížnost učení – zkoumá, jak žáci vnímají nároky školy, nakolik se jim učení zdá obtížné a namáhavé (otázky číslo 4, 9, 14, 19, 24)
5. Soudržnost třídy – zkoumá se míra přátelských a nepřátelských vztahů mezi žáky, míra pospolitosti dané třídy (otázky číslo 5, 10, 15, 20, 25)

Dotazování žáci odpovídají na jednotlivé otázky anonymně (uvádějí pouze svoji třídu a pohlaví). Jak uvádí Lašek (2012, s. 54), v dotazníku se odpovídá pouze ano – ne. Každá z kladených otázek má jiné bodové ohodnocení, kdy „ANO“ se hodnotí 3 body a „NE“ bodem 1, naopak u otázek označených písmenem R se boduje obráceně, jde o tzv. „obrácené skórování“ (jedná se o otázky číslo 6, 9, 10, 16, 24). Pokud je nějaká otázka nezodpovězena, skóruje se 2 body. Dotazník má dvě formy – aktuální a preferovanou. Aktuální forma dotazníku zkoumá současnou náladu ve třídě, kdežto forma preferovaná získanými výsledky sleduje, jaké klima by si ve třídě žáci přáli.

6.1. Výzkumný soubor

V této kapitole již zpracovávám samotné výsledky mého výzkumu, který proběhl v družině v Olšanech u Prostějova. Ze všeho nejdříve jsem byla nucena dotazník mírně přizpůsobit své práci, jelikož v odborné literatuře je uváděn MCI dotazník pouze pro žáky ve škole, avšak nikde jsem nenarazila na dotazník pro samotnou družinu. Po přeformulování otázek pro děti, kteří tvoří výzkumný soubor, jsem dotazníkové šetření přichystala k vyplnění. Poté následovalo vyhodnocení s tabulkovým a grafickým vyhotovením. Ke každému mému výsledku přidávám vlastní komentář a zhodnocení, proč došlo právě k výsledku, který nastal.

Tab. č. 1 – Celorepublikové šetření MCI – aktuální forma

Údaje v tabulce představují naměřené hodnoty v celorepublikovém šetření a pásmo běžných hodnot. V případě, že by se průměr nevešel do pásma běžných hodnot, lze výsledek označit jako vymezující se standardům a napovídá o jedné z oblastí, která nepředstavuje příliš ideální klima pro žáky.

	Aritmetický průměr	Pásmo běžných hodnot
Spokojenost	12,2	10,0 - 14,4
Třenice	9,97	6,9 - 13,1
Soutěživost	12,24	9,7 – 14,8
Obtížnost	8,67	6,2 – 11,1
Soudržnost	9,63	6,4 – 12,9

Zdroj: Jan Lašek – Sociálně psychologické klima školních tříd a školy³⁷

Tabulka č. 1 popisuje dotazníkové šetření aktuální formy klimatu, které provedl J. Lašek v celorepublikovém spektru zkoumání žáků. Následně dotazníky vyhodnotil a došel k výsledkům aritmetického průměru pro každou z pěti oblastí klima. Druhý sloupec představuje pásmo běžných hodnot, které je jakousi předlohou pro porovnávání výsledků při výzkumu jiné školy.

Tab. č. 2 – Celorepublikové šetření MCI – preferovaná forma

	Aritmetický průměr	Pásmo běžných hodnot
Spokojenost	13,24	10,8 – 15
Třenice	5,75	5 – 7,21
Soutěživost	10,74	8,23 – 13,25
Obtížnost	6,09	5 – 7,88
Soudržnost	13,02	11,0 – 14,97

Zdroj: Jan Lašek – Sociálně psychologické klima školních tříd a školy³⁸

V druhé tabulce vidíme totožný předchozí výzkum, avšak s rozdílem, že se jedná o preferovanou formu. Tabulka tedy představuje hodnoty při odpovědích na otázky, jaké klima by si žáci přáli.

³⁷ LAŠEK, J. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001, s. 56.

³⁸ LAŠEK, J. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001, s. 57.

J. Průcha po prostudování výsledků J. Laška jen potvrdil jeho závěry. Že pocitově hodnotí žáci klima ve třídách v ČR jako vyhovující.³⁹

Tab. č. 3 – Družina v Olšanech u Prostějova počet dětí

Družina Olšany	Dívky	Chlapci	Dětí celkem
1. třída	7	7	14
3. třída	10	8	18
4. třída	3	0	3
5. třída	0	3	3
Celkem	20 dívek	18 chlapců	38 dětí

Tabulka č. 3 předkládá současné rozložení družiny v Olšanech u Prostějova. Ukazuje se zde malý rozdíl v rozdělení na chlapce a dívky, ale při pohledu na rozložení podle tříd, vidíme nejvyšší zastoupení v 1. a 3. třídě ZŠ. V menší zastoupení pak do družiny pravidelně dochází žáci ze 4. a 5. třídy. Přesto, že se jedná o děti s rozdílnou věkovou hranicí, tvoří jeden celek jako družina.

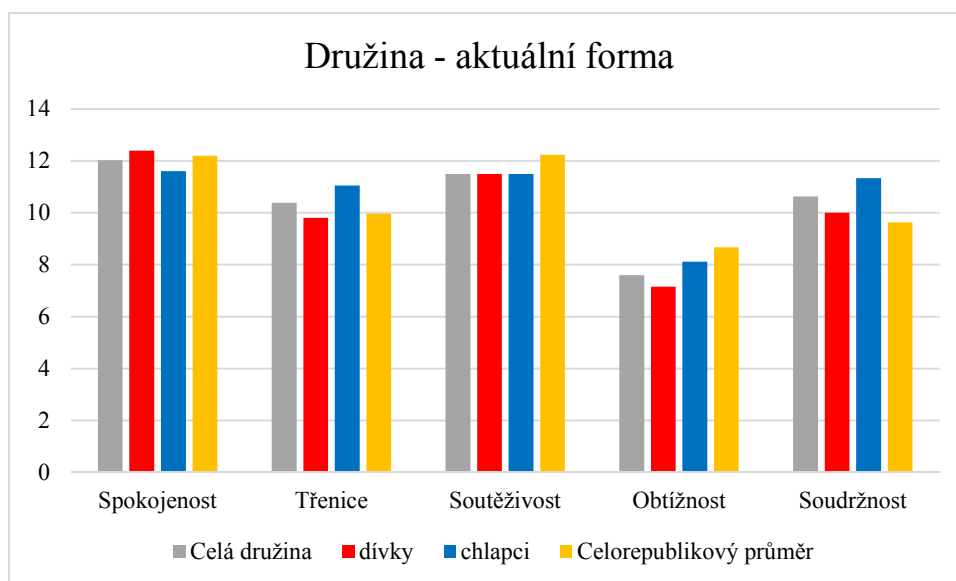
Tab. č. 4 - Družina v Olšanech u Prostějova aktuální forma (38 dětí) ze všech ročníků

	Celá družina	dívky	chlapci	Celorepublikový průměr
Spokojenost	12,02	12,4	11,61	12,2
Třenice	10,39	9,8	11,05	9,97
Soutěživost	11,5	11,5	11,5	12,24
Obtížnost	7,60	7,15	8,11	8,67
Soudržnost	10,63	10	11,33	9,63

Zdroj: vlastní zpracování

³⁹ Srov. PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2009, s. 339.

Graf č. 1 - Aktuální forma zkoumání klimatu v družině



Zdroj: vlastní zpracování

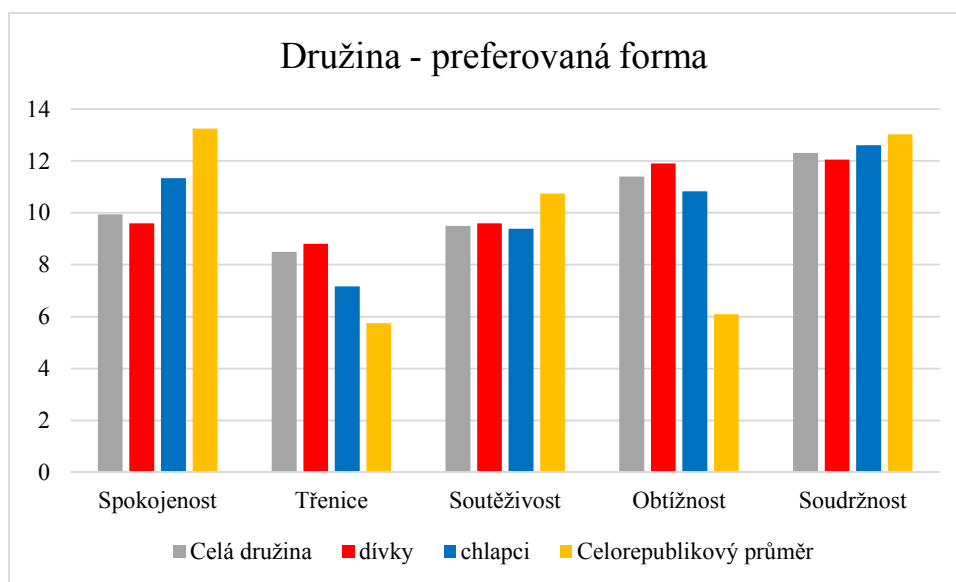
Výše vidíme již samotný výzkum z dotazníkového šetření. Jedná se o aktuální formu při zkoumání klimatu. V tabulce i grafu jsou vidět místy vyšší rozdíly. Na porovnání vždy uvádím celorepublikový průměr, tak aby bylo znázorněno, zda se družina vzdaluje či přibližuje průměru. Výzkum byl prováděn v družině, kde se děti účastní jiných aktivit, než tomu je ve školních lavicích. Při pohledu na třenice vidíme vyšší naměřené hodnoty u chlapců než u dívek, tak jak tomu většinou je. V soutěživosti, což znamenají v družině především hry je hodnota naprosto stejná. Tento fakt jen dokazuje stejnou míru zapojení u obou pohlaví. Co mě velice potěšilo je soudržnost celého kolektivu, který předstihl celorepublikový průměr. Vše je patrné i z pozorování, které jsem prováděla. Opravdu je kolektiv natolik soudržný, že i při několika napjatých situacích se dokáží navzájem zastat jeden druhého nebo si vypomocet. Je to velmi důležité, že děti nejsou od sebe citově odtržené, ale váží se jeden druhého. Jde o takovou partu, která společně podniká vše a cítí pocit společného kolektivu, který spolu vychází.

Tab. č. 5 - Družina v Olšanech u Prostějova preferovaná forma (38 dětí ze všech ročníků)

	Celá družina	dívky	chlapci	Celorepublikový průměr
Spokojenost	9,94	9,6	11,33	13,24
Třenice	8,5	8,8	7,16	5,75
Soutěživost	9,5	9,6	9,38	10,74
Obtížnost	11,39	11,9	10,83	6,09
Soudržnost	12,31	12,05	12,61	13,02

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 2 – Preferovaná forma zkoumání klimatu v družině



Zdroj: vlastní zpracování

Další tabulka s grafem nám poskytla pohled, který může být na začátku k zamyšlení. V tabulce vidíme hned několik naměřených hodnot, které jsou mimo pásmo běžných hodnot. Jedná se o preferovanou formu. V soudržnosti jsou děti v porovnání s celorepublikovým průměrem téměř na stejné úrovni. Děti by si přály vyšší obtížnost při hrách než tomu je doposud. Možné zaražení nastane u hodnoty u třenice. Nejsem si jistá, zda děti pochopily otázky u preferované formy, konkrétně u části třenice. Z logického myšlení je jasné, že by měly požadovat co nejnižší třenice. Opak je pravdou a v tomto srovnání jasně předstihly výsledky v porovnání napříč ČR.

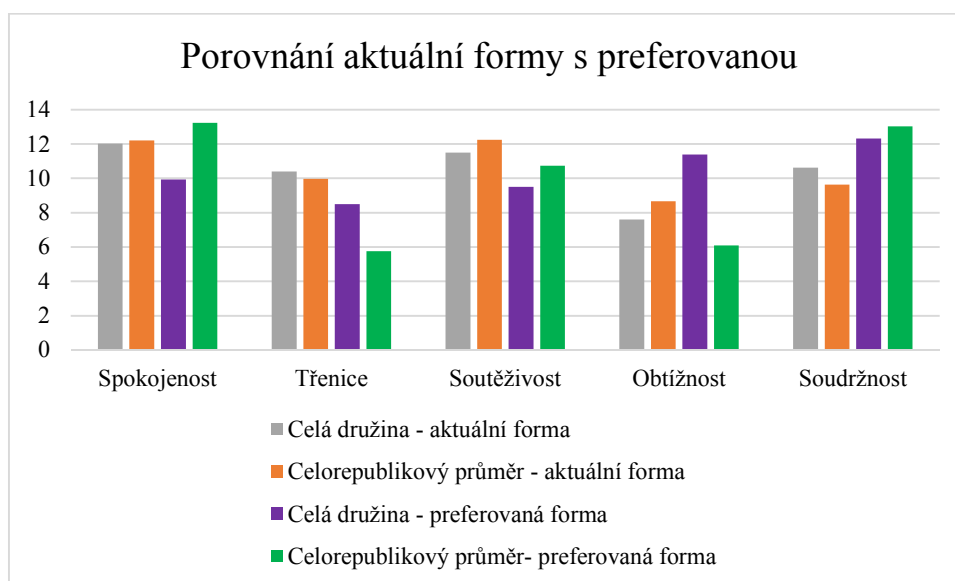
Tab. č. 6 – Znázornění hodnot aktuální formy s preferovanou formou

	Celá družina - aktuální forma	Celorepublikový průměr - aktuální forma	Celá družina - preferovaná forma	Celorepublikový průměr- preferovaná forma
Spokojenost	12,02	12,2	9,94	13,24
Třenice	10,39	9,97	8,5	5,75
Soutěživost	11,5	12,24	9,5	10,74
Obtížnost	7,6	8,67	11,39	6,09
Soudržnost	10,63	9,63	12,31	13,02

Zdroj: vlastní zpracování

V tabulce č. 6 je srovnání aktuální a preferované formy. Tuto tabulku níže podkládá graf, kde je potvrzeno měření uvedené výše. V aktuální formě zkoumání klima jsou hodnoty téměř stejné jako průměrné hodnoty. U preferované formy se tato čísla naprosto rozcházejí.

Graf č. 3 – Srovnání aktuální formy s preferovanou formou



Zdroj: vlastní zpracování

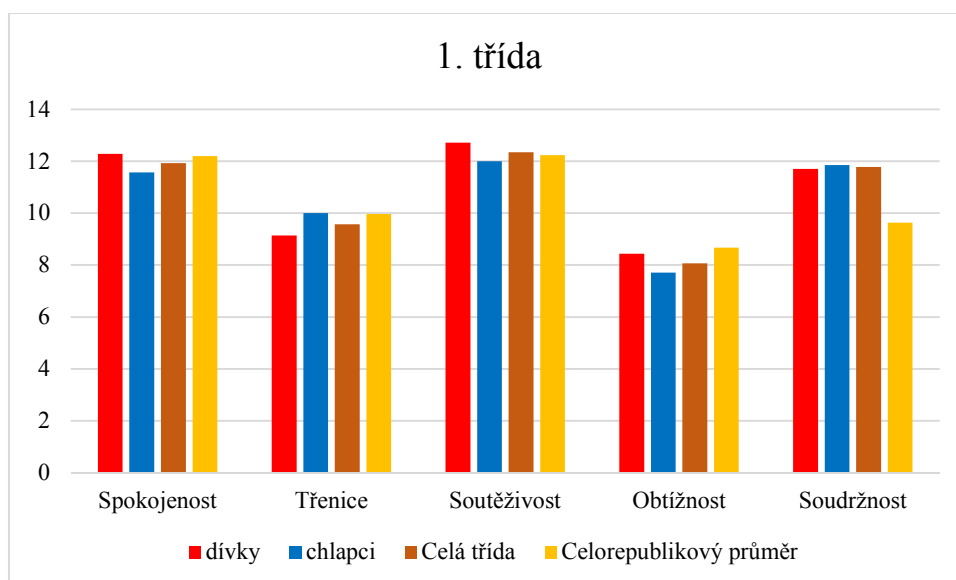
Při hodnocení v porovnání obou forem vidíme, jak již bylo uvedeno v grafu č. 2 téměř dvojnásobné hodnoty v obtížnosti. Při tomto pohledu docházím k zamyšlení, zda by vychovatelka neměla někdy volit více náročné hry a program pro děti než je tomu doposud. U proměnné – třenice vidíme přání zlepšit současný trend. Myslím si, že hlavní třenice probíhají právě u nastalé hry, kdy jsou děti vztaženy do hry a ovládnou je emoce.

Tab. č. 7 – Družina v Olšanech u Prostějova podle ročníků 1. třída aktuální forma (14 dětí- 7 dívek, 7 chlapců)

	dívky	chlapci	Celá třída	Celorepublikový průměr
Spokojenost	12,28	11,57	11,92	12,2
Třenice	9,14	10	9,57	9,97
Soutěživost	12,71	12	12,35	12,24
Obtížnost	8,43	7,71	8,07	8,67
Soudržnost	11,71	11,85	11,78	9,63

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 4 - Aktuální klima v družině dětí z 1. třídy



Zdroj: vlastní zpracování

Výše zmíněné údaje představují zastoupení 1. třídy, v celkovém počtu 14 dětí. Hodnoty se téměř shodují a jen potvrzují fakt, že se jedná o děti z jedné třídy. Navíc berme v úvahu, že tyto děti se neznají příliš dlouho a rády si v čemkoliv vypomohou. Jedná se o nejnižší ročník v družině, který se velmi rád zapojuje do her, společně píše úkoly a do družiny chodí velmi rádi. Při pohledu na poslední proměnnou, tedy soudržnost je tato třída o více než 2 body nad průměrem v celé české republice.

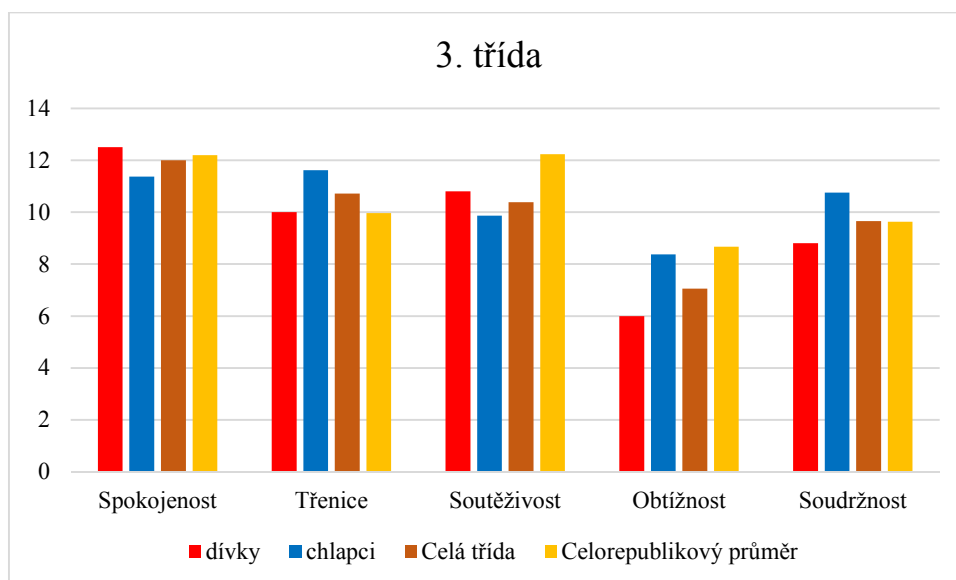
Tab. č. 8 – Družina v Olšanech u Prostějova podle ročníků 3. třída aktuální forma (18 dětí- 10 dívek, 8 chlapců)

	dívky	chlapci	Celá třída	Celorepublikový průměr
Spokojenost	12,5	11,37	12	12,2
Třenice	10	11,62	10,72	9,97
Soutěživost	10,8	9,87	10,38	12,24
Obtížnost	6	8,37	7,05	8,67
Soudržnost	8,8	10,75	9,66	9,63

Zdroj: vlastní zpracování

Tato tabulka znázorňuje nejvyšší počet dětí zastoupených v družině, konkrétně z 3. třídy. Převládá počet dívek a naměřené rozmezí nikterak nevybočuje z hranic.

Graf č. 5 - Aktuální klima v družině dětí ze 3. třídy



Zdroj: vlastní zpracování

Hned na první pohled vidíme nejvyšší rozdíl u obtížnosti dívek, která je pod průměrem a dokonce i mimo pásmo běžných hodnot. Znamená to, že děti z této třídy bez jakéhokoliv problému zvládají náročnost aktivit v družině. Úkoly jsou pro dívky méně složité než pro chlapce. Všechny děti v družině jsou šikovné, přesto dívky často mají menší problémy, ať už jde o splnění domácích úkolů či vychovatelkou jinak vytvořenou aktivitu. U spokojenosti i

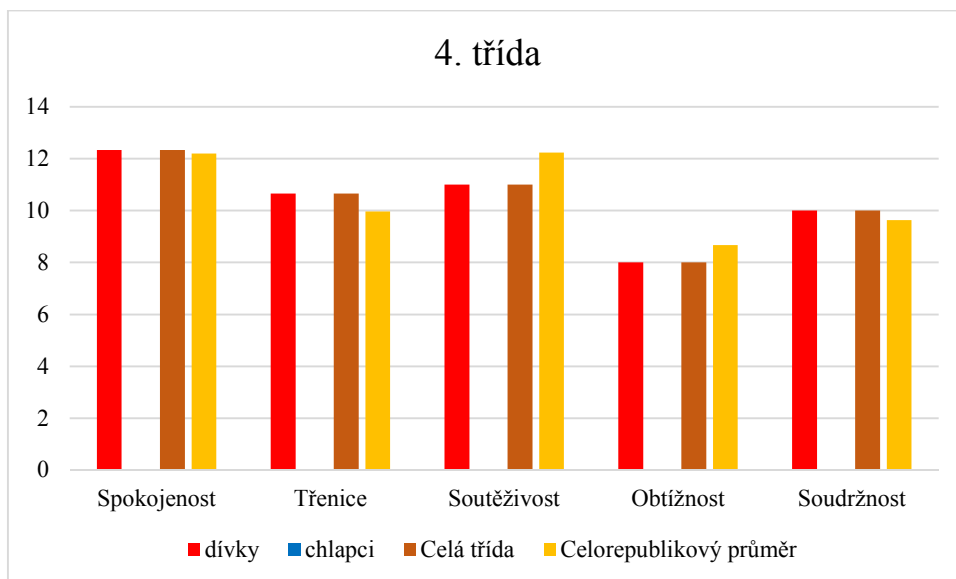
soudržnosti celé družiny v porovnání s průměrem ČR jsem došla k téměř stejným hodnotám. Soudržnost u chlapců je vyšší. Sama tohle číslo přisuzuji faktu, že mnoho chlapců z této třídy společně chodí do fotbalového kroužku, kde tvoří jeden společný tým.

Tab. č. 9 – Družina v Olšanech u Prostějova podle ročníků 4. třída aktuální forma (3 dívky)

	dívky	chlapci	Celá třída	Celorepublikový průměr
Spokojenost	12,33	x	12,33	12,2
Třenice	10,66	x	10,66	9,97
Soutěživost	11	x	11	12,24
Obtížnost	8	x	8	8,67
Soudržnost	10	x	10	9,63

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 6 - Aktuální klima v družině dětí ze 4. třídy



Zdroj: vlastní zpracování

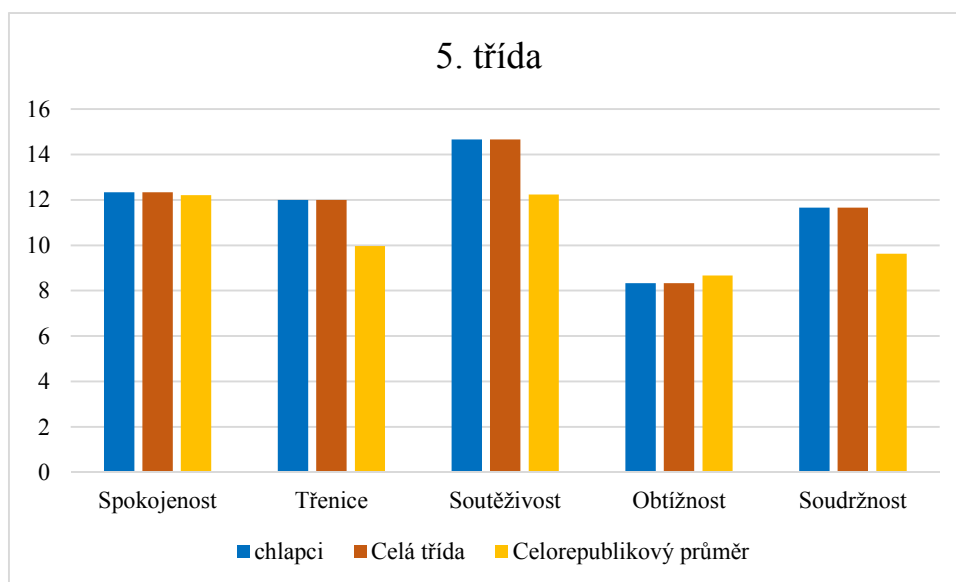
Ze 4. třídy docházejí do družiny pravidelně pouze tři dívky. V obsazení není žádných chlapec z této třídy, proto jsem také nepoužila tohle zastoupení v grafu. Opět se hodnoty nachází v běžném pásmu. Hodnoty odpovídají také celkovému průměru a spíše ojediněle a náhle při konkrétních činnostech můžeme spatřit rozdílnost v chování.

Tab. č. 10 – Družina v Olšanech u Prostějova podle ročníků 5. třída aktuální forma (3 chlapci)

	Dívky	chlapci	Celá třída	Celorepublikový průměr
Spokojenost	x	12,33	12,33	12,2
Třenice	x	12	12	9,97
Soutěživost	x	14,66	14,66	12,24
Obtížnost	x	8,33	8,33	8,67
Soudržnost	x	11,66	11,66	9,63

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 7 – Aktuální klima v družině dětí z 5. třídy



Zdroj: vlastní zpracování

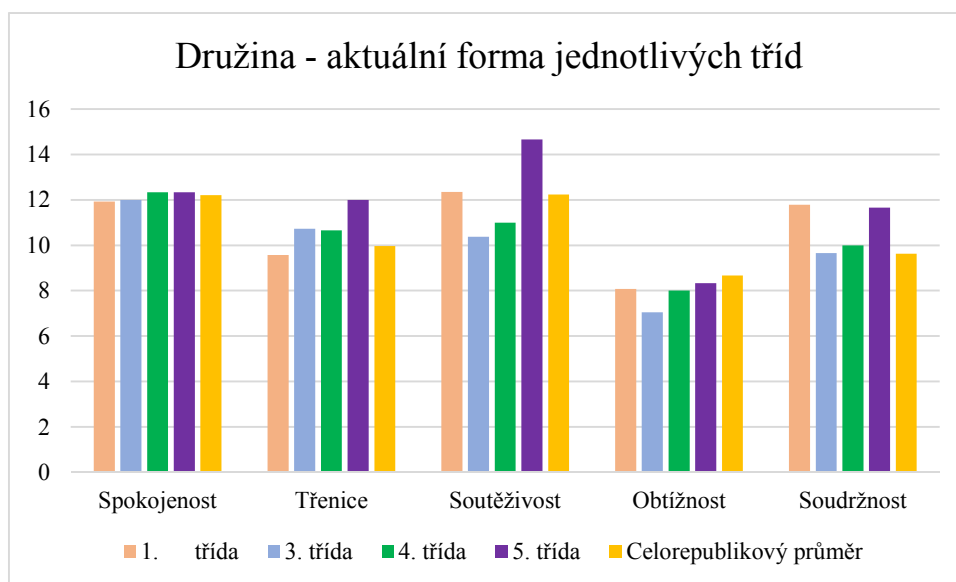
Děti z 5. třídy jsou ve stejném zastoupení jako děti ze 4. třídy, avšak s rozdílem opačného pohlaví. V družině jsou pouze 3 chlapci z 5. třídy. Jsou velmi soutěživí, soudržní a spokojení s docházkou do družiny. Avšak u těchto starších žáků převládají vyšší třenice v kolektivu. Občas musí být vychovatelkou usměrněni, tak aby se nepovyšovali nad mladší děti v družině. Po většinu času jsou však velmi pozorní a pomáhají mladším dětem a při hře jsou lídry, kteří motivují.

Tab. č. 11 – Družina v Olšanech u Prostějova podle všech ročníků 1., 3., 4., 5. třída aktuální forma

	1. třída	3. třída	4. třída	5. třída	Celorepublikový průměr
Spokojenost	11,92	12	12,33	12,33	12,2
Třenice	9,57	10,72	10,66	12	9,97
Soutěživost	12,35	10,38	11	14,66	12,24
Obtížnost	8,07	7,05	8	8,33	8,67
Soudržnost	11,78	9,66	10	11,66	9,63

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 8 – Aktuální forma při zkoumání klimatu v družině podle jednotlivých tříd



Zdroj: vlastní zpracování

Poslední grafické schéma znázorňuje všechny proměnné výzkumu. Je rozdělen podle jednotlivých tříd v družině. Tyto hodnoty opět srovnávám s hodnotami naměřené J. Laškem pro celorepublikový průměr. V sloupci spokojenosti vidíme stejnoměrné rozložení spokojenosti v družině napříč všemi třídami. Třenice je nejvyšší u nejstarších dětí a nejnižší u těch nejmladších. Výsledky v soutěživosti ovládly děti z 5. třídy a velmi mile mě překvapily nejmladší děti. Nejstarší děti chtějí být často těmi nejlepšími. Obtížnost je nejnižší u žáků 3. třídy. Je jich v družině nejvíce a velmi ochotně si pomáhají při řešení her i při psaní domácích úkolů. V poslední proměnné u soudržnosti se nejvíce přiblížily průměru děti z 3. a 4. třídy.

Tento průměr však jasně převýšily nejmladší a nejstarší děti v družině. Zvláště mě osobně těší fakt, že děti z 1. třídy, kterých je v družině celkem 14, si takto obstojně stály při výzkumu.

6.2. Vyhodnocení výzkumného šetření

Samotný výzkum, který probíhal v družině základní školy v Olšanech u Prostějova, se zaměřil na klima. Jde o široké téma, avšak snažila jsem se uchopit výzkum co nejdetailněji. Celkem jsem se dotazovala 38 respondentů pomocí MCI dotazníku. Na začátku výzkumu jsem si stanovila 3 základní výzkumné otázky, tak abych došla k jasnému závěru. Musím říci, že děti přistupovaly k výzkumu velmi pečlivě a snažily se tak, aby můj výzkum byl co nejvíce validní a zaměřený na konkrétní dílčí cíle práce.

Výzkumná otázka č. 1 – V čem se odlišují výsledky zkoumání školního klimatu ve školní družině v Olšanech od výsledků celorepublikového výzkumu?

Na tuto 1. otázku nejvíce odpoví tabulka č. 4 s následným grafem. Při detailnějším rozboru zjistíme, že všechny hodnoty v tabulce jsou v pásmu běžných hodnot. Bereme v potaz, že otázky byly přizpůsobeny prostředí v družině. Při výzkumu spokojenosti dětí v družině jsem dosáhla vysoké hodnoty, konkrétně bodu 12,02 z 15 maximálních. Z tohoto lze usoudit, že jsou děti v družině spokojené. Třenice, jako tzv. proměnná, dosáhla vyšší hodnoty než je celorepublikový průměr. Přicházím však s vysvětlením. V družině je daleko více aktivit a volného času než tomu je ve školních lavicích. Třenice vznikají hlavně během sportovní činnosti. Obtížnost dosáhla hodnoty 7,60, což je oproti republikovému průměru hodnoty 8,67 pokles. Děti píší úkoly společně s vychovatelkou a jsou následně opravovány při chybě. Napomáhá to tak správnosti celého procesu a koordinované aktivity zvolené vychovatelkou. V soudržnosti družina dostáhla opět vyšší hodnoty. Jedná se o kolektiv, který při sobě stojí a silnější se zastává slabšího. Tudíž výsledek 1. výzkumné otázky hodnotím slovy nepotvrzeno. Ve všech případech hodnoty nevybočují z pásma běžných hodnot.

Výzkumná otázka č. 2 - Jaký je rozdíl mezi aktuálním a preferovaným klimatem ve školní družině?

V tomto případě se zaměříme na tabulku č. 6 a graf č. 3. Hned zpočátku vidíme při srovnání výrazné rozdíly u různých proměnných. Například by si děti přály více obtížnosti. Tohle je však přání dětí, ale vychovatelka pracuje vždy s celým kolektivem. Většina dětí je mladší a také nemůžou odcházet z družiny příliš vyčerpané. Mohou mít svůj odpolední program či jiné aktivity. Vychovatelka tak musí vždy zvolit správné rozložení aktivit. Dále by chtěly být děti

ještě více soudržné než tomu je doposud. Tohle uvítá snad každý, kdo pracuje s těmito dětmi. Velmi důležitý je také fakt, že by si vychovatelé přáli méně třenic a větší klid. Během pozorování jsem nezažila situaci, kdy by se děti v družině začaly prát. Po zhodnocení docházím k závěru, kdy na 2. výzkumnou otázku odpovídám, ano opravdu existují výrazné rozdíly mezi klimatem aktuálním a preferovaným.

Výzkumná otázka č. 3 – Jaké jsou rozdíly ve vnímání aktuálního klimatu mezi chlapci a dívkami?

Myslím si, že v tomto případě vždy záleží na povahách konkrétních dětí. Je jasné, že jsou tu některé předpoklady. Například u třenic ve většině případů dosáhnou vyšší hodnoty chlapci než dívky. Není tomu jinak ani v mém výzkumu. Vyšší bodová hranice je znázorněna u chlapců. Naopak je tomu u obtížnosti, kdy dívky jsou přeci jen o trošku šikovnější a práce v družině pro ně není tak náročná. V soutěživosti obě kategorie dosahují naprosto stejné hodnoty a skutečnost tomu jen koresponduje. Při hře se chlapci ani dívky nevzdávají a se vši vervou soutěží. Na závěr lze říci, že jsou dívky v družině o trošičku spokojenější. Možná tomu nahrává fakt, že jsou více v kontaktu s vychovatelkou a diskutují o všech možných věcech. Při odpovědi na poslední výzkumnou otázku musím konstatovat, že výsledky výzkumu se neztotožňují z počátečním předpokladem. Ano existují rozdíly, ale jsou velmi nepatrné. Tudíž nelze vysloveně říci „ano klima je vnímáno u obou pohlaví rozdílněji“. V tomto ohledu je klima vnímáno víceméně stejně u obou pohlaví.

Osobní rozhovor

Osobní rozhovor s vychovatelkou, který proběhl, na mě nechal velmi dobrý dojem. Jsem ráda, že je ze své práce nadšená a přenáší tuto energii a velmi příjemný dojem na děti v družině. Děti ji respektují a ona se jim snaží připravovat hry a aktivity, které jsou vyvážené po celý den. Vše je konáno s velkým zájmem. Slova vychovatelky korespondují s mým výzkumem výše. Samozřejmě občas dojde k třenicím, které se ovšem velmi brzy vyřeší. Děti jsou velmi soutěživé, ale zároveň se jedná o velmi kompaktní kolektiv. Nejvíce se jejich soudržnost projevuje v těžších a vypjatějších situacích. Celkově paní Kudynová hodnotí kolektiv velmi spokojeně a označila jej známkou 1. Její bohaté zkušenosti se projevují hned při prvním kontaktu.

6.3. Shrnutí praktické části – můj pohled

Družinu jsem navštěvovala jako malá žákyně základní školy a pamatuji si, že jsem ji měla velmi v oblíbení. Byla tam spousta kamarádů a hlavně nespočet hraček, se kterými jsme si mohli hrát. Tudíž na družinu z dětství mám velice krásné vzpomínky a asi i proto jsem se rozhodla, že bych se v budoucnu takovému povolání chtěla věnovat. Když nastala výměna rolí a já se ocitla v pozici asistentky vychovatelky, měla jsem obrovský strach, že mě děti nebudou respektovat. V první řadě mě paní vychovatelka seznámila s dětmi, jejich tváře nebyly zrovna radostné, spíše zvědavé, kdo se jim vkrádá do území. Paní vychovatelka mi objasnila, jak se tráví dny v družině, co všechno děti provádí, když je možnost jít ven a naopak. Z počátku, kdy mě děti moc neznaly, mě nebrali moc vážně. Byla jsem z toho dosti nesvá, ale sama jsem uznala, že potřebuji čas, aby mě začaly více respektovat. Dokonce si i pamatuji, jak jsem prošla jejich první zkouškou trpělivosti. Jejich bohatá fantazie nezná meze a nápady na rošťárny mají plno. V okamžiku, kdy nejsou v dohledu paní vychovatelky, neplechami jenom hýří. Nastal ten okamžik zasáhnout. Jako zkušená vychovatelka, kterou nic nepřekvapí ani nezaskočí. Jednala jsem v klidu, napomenula jsem rošťáky, aby přestali zlobit. Bohužel první okřiknutí nepomohlo, tak nastalo další, ale mnohem razantnější. Zabavila jsem jim oblíbený fotbalový míč, se kterým tráví nejvíce času na školním hřišti. Mým jednáním byli poněkud zaskočeni a nečekali, že můžu být tak „zlá“. Hned si uvědomili, že bez míče nemůžou hrát fotbal, tak se začali omlouvat s příslibem zlepšení svého chování. V tu chvíli jsem byla na sebe trochu pyšná, že jsem to zvládla a poradila si s partou rošťáků. Jakmile člověk nenastaví své hranice, pod které nepůjde, je jasné že děti své nároky budou neustále zvyšovat, což vede kolikrát k zlobení. S dětmi jsem si strašně ráda hrála, jak společenské hry, tak i venkovní. Vždycky jsme se u toho dobře bavili a děti mi povídaly plno zajímavých věcí, které zažily, nebo které je čekají. S dětmi jsem často soutěžila házením na basketbalový koš a dokonce to bavilo i starší kluky, kteří jsou přeci jenom pro náročnější na zábavu. Docházelo k vzájemnému respektování jak z jejich strany, tak i z mé. Nechodila jsem tam z povinnosti splnit si hodiny a dostat za to zápočet, chodila jsem tam s radostí a těšila jsem se, co si na mě děti nachystaly. Bylo milé dostávat různé obrázky od dětí, nebo náramky které vlastnoručně upletly. Ano děti jsou náladové, tak jako dospělí. Proto je povinností být pořád ve střehu. Děti mají rády pozornost, tedy většina, a proto jsou spokojení, když je někdo vyslechne, zahraje si hru anebo stačí i objetí. Je krásný pocit, když z ničeho nic za vámi dítě přiběhne a obejmě vás, takový pocit je k nezaplacení. Líbilo se mi, že každý měl stejné podmínky, nikomu se nenadržovalo a každá neplecha byla spravedlivě potrestána. Děti moc rádi soutěží

a snaží se být ve všem nejlepší, kolikrát jsou zapálení do hry, že neznají ani bratra. V této družině dochází k vzájemné spolupráci, jak mezi dětmi, tak i s paní vychovatelkou. Jistě se vyskytne hádka mezi dětmi a převážně u děvčat, než u kluků, ale tak to je všude. Dívky často řeší s kým kamarádit a s kým ne, u chlapců takové problémy nejsou. Chlapci si udělají naschvál nebo se porvou, ale při fotbalovém zápasu na to zapomenou. Různé stížnosti a žalování také více převládá u děvčat než u chlapců. Jisté je však to, že si děti navzájem neubližují, sem tam nějaký malý naschvál v podobě schovaných pastelek či psacího pera, ale nikdy nic vážného. Za to se mohou poděkovat paní vychovatelce, která je vede k vzájemné spolupráci, pochopení a respektování se mezi sebou. Výchova je nepostradatelnou složkou každého dítěte. Musí být však aspoň z většiny podobná ve škole, v družině, v zájmových kroužcích a hlavně v rodinném kruhu. Každé dítě je originál a tak s ním musí být zacházeno. V družině jsou i děti, které mají poruchové chování, neudrží pozornost, straní se kolektivu nebo ho naopak různě zlobí a škádlí. Při společných hrách se nezapojují nebo nevydrží, až do konce hry. Paní vychovatelka je nenutí, je lepší, když si hrají sami mezi sebou, než aby byli nespokojení. Bylo mi jich strašně líto, že nesoutěží se všemi dětmi, ale pak jsem pochopila, že pro ně je to tak nejlepší. Ony mají rády svůj prostor, který všechny děti nechápou. Paní vychovatelka ostatním dětem vysvětlila, proč se tak chovají a samozřejmě nezapomněla sdělit, že i přes to všechno se k nim musí děti chovat slušně. Je dobré, že děti je nevyčleňují z kolektivu družiny a berou je jako jejich součást. Ze začátku jsem se snažila tyto děti více zapojovat do společných her, ale nikdy u ničeho nevydržely. U těchto dětí mi asi nejdéle trvalo navázat vzájemné kamarádství, ale podařilo se, za což jsem byla nesmírně ráda a vděčná. Družinu navštěvuje i pár chlapců z pátého ročníků a patří mezi ty rošťáky, kteří vymýšlí sem tam neplechu. Chlapci se mnou rádi soutěžili, protože mě vždycky porazili. Oni mají pocit, že jsou vůdci smečky, jelikož jsou mezi dětmi nejstarší, a když jim někdo leze do revíru, tak jsou z toho nesví. Rádi se se mnou bavili o hudebních skupinách a zpěvácích, jaké trendy jsou na internetu. Hrávala jsem s nimi i vědomostní kvízy, které mi dávaly kolikrát zabrat. Věnovala jsem se dětem i při práci domácích úkolů. Z těch nejvíce zlobivých dětí se staly beránci, protože si nevěděly rady s úkolem. Velice ráda jsem jim pomohla a poradila, aby jim zbyl ještě dostatek času na hraní s kamarády. Dokonce se i několikrát stávalo, že děti přímo „prosily“ o to, aby se zavolalo rodičům a mohly jít později z družiny domů. To si myslím, že je výsledkem dobře fungující družiny. Děti družina baví a chodí tam s nadšením, těší se, co nového opět zažijí. Klima v družině je pro děti příjemné a pozitivní.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zkoumání klima ve školní družině základní školy v Olšanech u Prostějova. Tohle zkoumání bylo pro mě velice zajímavé, jelikož jsem v místní družině vykonávala odbornou praxi a hlavním důvodem bylo mé pravidelné docházení, když jsem ještě byla žákyní základní školy. Je velmi zajímavé a zároveň zvláštní se postavit na tzv. druhou stranu. Být tím, kdo vede děti, kdo je motivuje, je jejich oporou v těžkých chvílích a umí v nich vzbudit respekt. Na začátku byla spousta otázek a žádná odpověď. Musela jsem si stanovit hlavní cíl a počáteční výzkumné otázky, kterými jsem se snažila dosáhnout odpovědí, které povedou k výsledkům celého výzkumu. Výsledkem, kterého jsem dosáhla, si myslím, že jsem došla k naplnění cíle.

Teoretická část je východiskem pro část praktickou. Jsou zde vysvětleny základní termíny týkající se klimatu. Nezbytnou součástí je i vymezení pojmů týkajících se družiny, vychovatelky a metod samotného zkoumání.

Praktická část se již věnuje konkrétní družině. Zde kladu důraz na výzkumný prvek, počáteční výzkumné otázky, metody zkoumání. Hlavní metodou zkoumání je dotazník MCI. Je podložen výsledky v tabulkách, grafy a mým osobním zhodnocením. Poté následuje náhled vychovatelky a můj osobní názor při zkoumání klima družiny. Teoretické znalosti jsem se snažila, co nejefektivněji propojit s praxí.

Kolektiv dětí v družině spolu dobře vychází. Respektují paní vychovatelku a chovají se velmi slušně. Je jasné, že se jedná o děti, které projevují své emoce a jsou občas neposedné. Jenže tohle všechno k dětství patří. Nelze děti pořád napomínat a jen usměrňovat, ale naopak je podporovat v jejich seberealizaci, společné týmové práci a podnítit v nich zapojení. Je to těžká úloha vychovatelky, která však svojí zkušeností řeší všechny možné situace. Nikdy se nestane, aby byl kolektiv nebo nějaká skupina naprosto dokonalá, to ale nejsou ani dospělí lidé. Stále se jedná o děti a musíme je takto vnímat. A právě děti jsou hlavními tvůrci klima v družině. Po dokončení výzkumného šetření a následného vyhodnocení výsledku jsem dospěla k závěru, že ve školní družině Olšany je velmi pozitivní klima. Výsledek výzkumu jsem s největší pravděpodobností očekávala. Děti jsou v družině spokojené a šťastné. Dochází sem každý den velmi rády a s úsměvem na tváři. Celý výzkum podtrhují naměřené hodnoty, které stanovují pozitivní klima a panují zde velmi přívětivé osobní vztahy. Stanovené cíle byly úspěšně naplněny a vychovatelka i děti došly ke stejnému názoru. Obě dvě zúčastněné strany jsou nadmíru spokojené a společně vytváří harmonické vnitřní klima.

Myslím si, že aplikovaná výzkumná metoda byla velmi dobře zvolena a přinesla efektivní výsledek. Záměrně jsem výzkum rozšířila o další 2 metody – rozhovor a pozorování, tak abych nevycházela pouze z názoru dětí, ale vše bylo podloženo z více úhlů pohledu.

Celá má práce může posloužit ředitelce školy, vychovatelce v družině, rodičům nebo komukoliv jinému k lepšímu pochopení klimatu v družině, kam pravidelně děti dochází. Právě v tomto spatřuji hlavní přínos celé práce. Podle mého názoru, nezávislý pohled na situaci v družině může přinést další návrhy na případné změny, jelikož bývají častokrát přehlíženy v každodenní rutině.

Ve výzkumném šetření budu pokračovat pro svoji vlastní potřebu, přičemž bych byla ráda součástí pedagogického kolektivu ve školní družině.

Seznam použité literatury

- BALKOVÁ, Krista. *Náměty pro školní družinu: deset projektů s konkrétními činnostmi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-802-9.
- GRECMANOVÁ, Helena. *Klima školy*. Olomouc: Hanex, 2008. Edukace (Hanex). ISBN 978-80-7409-010-3.
- HÁJEK, Bedřich. *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-233-1.
- PÁVKOVÁ, Jiřina a HÁJEK Bedřich. *Školní družina*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-268-3.
- HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER Břetislav a PÁVKOVÁ Jiřina. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova, 2003. Texty pro distanční studium. ISBN 80-7290-128-1.
- HOLEYŠOVSKÁ, Anna. *Zájmová činnost ve školní družině*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-586-8.
- JŮVA, Vladimír. et al. *Základy pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-85931-95-9.
- KAŠPÁRKOVÁ, Jana. *Výzkumný nástroj pro evaluaci školního klimatu: konstrukce a aplikace v praxi*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1852-0.
- KRATOCHVÍLOVÁ, Emília. *Pedagogika volného času: výchova v čase mimo vyučování v pedagogické teorii a v praxi*. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2004. ISBN 80-223-1930-9.
- KRAUS, Blahoslav a POLÁČKOVÁ Věra. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- LAŠEK, Jan. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. ISBN 80-7041-088-4.
- MAREŠ, Jiří. *Sociální klima školní třídy, přehledová studie*. Hradec Králové: Lékařská fakulta UK, 1998.
- MAREŠ, Jiří. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8.
- PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina, HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav, HRDLIČKOVÁ, Vlasta a PAVLÍKOVÁ, Alena, *Pedagogika volného času. 3., aktualizované vydání*. Praha: Portál 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.

PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika. 4., aktualiz. a dopl. vyd.* Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-503-5.

PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ Eliška a MAREŠ Jiří. *Pedagogický slovník. 6., aktualiz. a rozš. vyd.* Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

VÁŽANSKÝ, Mojmír a SMÉKAL Vladimír. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-901737-9-9.

Internetové zdroje

Sbírka zákonů. *Msm.cz* [online]. ©2016 [cit. 2017-02-09]. Dostupné z: [www.
http://www.msm.cz/dokumenty-3/zakony](http://www.msm.cz/dokumenty-3/zakony).

Klima ve třídě. *Clanky.rvp.cz* [online]. ©2015 [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: [www.
http://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/6051/KLIMA-VE-TRIDE.html/](http://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/6051/KLIMA-VE-TRIDE.html)

Základní škola a Mateřská škola Olšany u Prostějova. *Zsolsany.cz* [online]. ©2015 [cit. 2017-13-03]. Dostupné z: <http://www.zsolsany.cz/>

Seznam tabulek

Tab. č. 1: Celorepublikové šetření MCI – aktuální forma

Tab. č. 2: Celorepublikové šetření MCI – preferovaná forma

Tab. č. 3: Družina v Olšanech u Prostějova počet dětí

Tab. č. 4: Družina v Olšanech u Prostějova aktuální forma (38 dětí) ze všech ročníků

Tab. č. 5: Družina v Olšanech u Prostějova preferovaná forma (38 dětí ze všech ročníků)

Tab. č. 6: Znázornění hodnot aktuální formy s preferovanou formou

Tab. č. 7: Družina v Olšanech u Prostějova podle ročníků 1. třída aktuální forma (14 dětí- 7 dívek, 7 chlapců)

Tab. č. 8: Družina v Olšanech u Prostějova podle ročníků 3. třída aktuální forma (18 dětí- 10 dívek, 8 chlapců)

Tab. č. 9: Družina v Olšanech u Prostějova podle ročníků 4. třída aktuální forma (3 dívky)

Tab. č. 10: Družina v Olšanech u Prostějova podle ročníků 5. třída aktuální forma (3 chlapci)

Tab. č. 11: Družina v Olšanech u Prostějova podle všech ročníků 1., 3., 4., 5. třída aktuální forma

Tab. č. 12: Hodnocení klima vychovatelky v družině

Seznam grafů

Graf č. 1 - Aktuální forma zkoumání klimatu v družině

Graf č. 2 – Preferovaná forma zkoumání klimatu v družině

Graf č. 3 – Srovnání aktuální formy s preferovanou formou

Graf č. 4 - Aktuální klima v družině dětí z 1. třídy

Graf č. 5 - Aktuální klima v družině dětí ze 3. třídy

Graf č. 6 - Aktuální klima v družině dětí ze 4. třídy

Graf č. 7 – Aktuální klima v družině dětí z 5. třídy

Graf č. 8 – Aktuální forma při zkoumání klimatu v družině podle jednotlivých tříd

Seznam příloh

Příloha č. 1. MCI dotazník (My Class Inventory) pro děti – Aktuální forma

Příloha č. 2. Osobní rozhovor s vychovatelkou družiny ZŠ Olšany u Prostějova

Příloha č. 1 - MCI Dotazník pro výzkum v mé práci

MCI dotazník (My Class Inventory) pro děti – Aktuální forma

Chlapec – dívka (zakroužkujte)

Třída:

Škola: ZŠ A MŠ OLŠANY U PROSTĚJOVA

1. Baví tě družina	Ano – Ne	
2. Perou se děti ve družině mezi sebou	Ano – Ne	
3. Soutěží děti ve družině mezi sebou, aby se dozvěděly, kdo je nejlepší	Ano – Ne	
4. Je práce ve družině těžká	Ano – Ne	
5. Je každý tvým kamarádem ve družině	Ano – Ne	
6. Zdá se ti, že děti jsou ve družině šťastné	Ano – Ne	R
7. Jsou některé děti ve družině lakomé	Ano – Ne	
8. Myslíš si, že děti ve družině si přejí, aby jejich práce (soutěžní výkony) byla lepší, než práce spolužáků	Ano – Ne	
9. Dokážou děti ve družině udělat svoji zadanou práci bez cizí pomoci	Ano – Ne	R
10. Některé děti ve družině nejsou tvými kamarády	Ano – Ne	R
11. Máš rád družinu	Ano – Ne	
12. Dělalí si děti mezi sebou naschvály ve družině	Ano – Ne	
13. Myslíš si, že některým dětem ve družině je nepříjemné, když nemají tak dobré výsledky, jako ostatní děti (při soutěži)	Ano – Ne	
14. Zapojují do soutěží všechny děti	Ano – Ne	
15. Jsou všechny děti ve družině tvými důvěrnými přáteli	Ano – Ne	
16. Myslíš, že některým dětem se ve družině nelíbí	Ano – Ne	R
17. Najdou se mezi dětmi ve družině, kteří vždy chtějí, aby bylo po jejich, aby se jim ostatní děti přizpůsobily	Ano – Ne	
18. Snaží se děti ve družině vždycky dosáhnout lepších soutěžních výsledků než ostatní	Ano – Ne	
19. Je práce ve družině namáhavá	Ano – Ne	
20. Mají mezi sebou děti ve družině dobré vztahy	Ano – Ne	
21. Je ve družině legrace	Ano – Ne	
22. Hádají se děti ve družině	Ano – Ne	
23. Chtějí být děti ve družině pořád nejlepší	Ano – Ne	
24. Chápu děti ve družině, jak mají dělat svoji práci (např. když paní vychovatelka zadává různé výtvarné činnosti)	Ano – Ne	R
25. Mají se děti ve družině mezi sebou rády jako přátelé	Ano – Ne	

Jednotlivé tvrzení, které jsou v tabulce výše, jsem upravila zvláště pro družinu, která odpovídá mému téma celé práce.

Příloha č. 2 - Osobní rozhovor s vychovatelkou družiny ZŠ Olšany u Prostějova

Základní profil vychovatele/vychovatelky : [Věra Kudynová](#)

Pohlaví: [žena](#)

Věk: 54

- 1. otázka – Ráda bych se Vás zeptala, jak dlouho pracujete na pozici vychovatelky ve školní družině?**

[„Jako vychovatelka pracuji 36 let.“](#)

- 2. otázka – Naplňuje Vás tato práce? V čem vidíte, že je nejzajímavější?**

[„Ano, má práce mě velice baví, celkově práce s dětmi je pro mě velice zajímavá. V práci se cítím užitečná a snažím se dětem poskytnout odpočinek po vyučování a rozvíjet je zábavnou formou. Na každý školní rok mám připravený celoroční plán, od kterého se odvíjí naše každodenní činnost. Tento plán děti vybízí k rozvoji motivace a soutěživosti.“](#)

- 3. otázka – Jaký máte osobně názor na kolektiv dětí, které pravidelně navštěvují družinu v tomto školním roce?**

[„Kolektiv dětí bych zhodnotila tak, že děti jsou velmi soutěživé. Ale asi jako v každém početnějším kolektivu se vyskytnou jak kamarádské tak i nekamarádské vztahy. Obzvláště u dětského věku jsou vztahy ještě nestabilní a tak dochází k situacím, že se najednou nejlepší kamarádky dokáží nenávidět. Ale to je za krátkou dobu přejde. Řeším občas i konflikty mezi dětmi, ale to nejčastěji při sportovní aktivitě.“](#)

4. otázka – Prosím udělte bodové hodnocení dle svého názoru. Hodnocení zvýrazněte, škála je stejná jako hodnocení ve škole – tj. 1 silně souhlasím až po 5 – silně nesouhlasím.

Tab. č. 12 – Hodnocení klima vychovatelky v družině

1	2	3	4	5	Jste spokojena s kolektivem dětí ve družině?
1	2	3	4	5	Probíhají často třenice mezi dětmi ve družině?
1	2	3	4	5	Jsou děti ve družině soutěživé?
1	2	3	4	5	Myslíte si, že práce (činnosti) ve družině je pro děti náročná?
1	2	3	4	5	Myslíte si, že je kolektiv dětí soudržný?

Zdroj: vlastní zpracování

5. otázka - Jaký máte názor na vnitřní klima ve družině, kde jste vychovatelkou?

„Myslím si, že klima ve družině je na dobré úrovni a to hlavně proto, že děti se rády zdržují v družině a některým se dokonce nechce odcházet domů, což je pro mě vizitkou dobře odvedené práce, ve smyslu volby vhodných činností a aktivit. I přesto, že v družině je více věkových kategorií, si myslím, že se tam děti cítí dobře.“

6. otázka – Je v něčem současný kolektiv dětí výjimečný?

„Neřekla bych, že by byl kolektiv dětí nějak výjimečný. V každém kolektivu se najdou děti, které jsou více či méně soutěživé nebo nadšené z výtvarných činností a jiných her.“

7. otázka – Dochází ve družině ke konfliktům mezi dětmi?

„Jak již bylo zmíněno, ke konfliktům dochází převážně při sportovních aktivitách.“

8. Otázka – Jaká je podle Vás vzájemná spolupráce s rodiči dětí? Myslím tím – jejich zpětnou vazbu, komunikaci s Vámi nebo případné řešení neshod?

„Co se týká komunikace s rodiči dětí, tak nemám sebemenší problém. S rodiči se vždy na všem potřebném domluvím a to i v případě nějakých neshod. Rodiče dětí jsou vstřícní a chápaví. Dokonce se najdou i tací rodiče, co vznesou obdiv pro mé povolání 😊.“

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Lucie Poskerová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Jana Kantorová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Klima družiny Základní školy Olšany u Prostějova
Název v angličtině:	The climate of after-school clubs at elementary school in Olšany u Prostějova
Anotace práce:	Bakalářská práce se zaměřuje na klima ve školní družině. V teoretické části jsou definovány základní pojmy a okruhy, které přímo souvisí s daným tématem. Praktická část obsahuje výzkumné šetření a interpretaci výsledků práce.
Klíčová slova:	Školní družina, klima v družině, sociální klima, žák, vychovatel, činnosti v družině, volný čas
Anotace v angličtině:	This Bachelor's thesis focuses on social climate in the after-school clubs. The theoretical part defines basic terms and fields directly related to the topic. The practical part deals with a research and interpretation of results of the thesis.
Klíčová slova v angličtině:	After-school club, climate in an after-school club, social climate, pupil, carer, after-school activities, free time
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: MCI dotazník (My Class Invenotry) pro děti – Aktuální forma Příloha č. 2: Osobní rozhovor s vychovatelkou družiny
Rozsah práce:	56 stran + 2 přílohy
Jazyk práce:	český jazyk

